Aziz Andaç® Yayınlan: 9
ISBN 975-98554-9-6 (Edebiyat - Deneme Serisi • 1)
Birinci Basım
Temmuz 2003 (Zor Zaman)
İkinci Basım
Eylül 2005 (30.000)
Üçüncü Basım
Ekim 2005 (50.000)
Dördüncü Basım
Aralık 2005 (100.000)
Film Çıkış
Merkez Repro Tel:(0312)384 78 98 !
Baskı
Kalkan Matbaacılık Tel: (0312) 341 92 34
Aziz Andaç Yayınlan
Ziraat Mah. 13. Sk. No: 24/16
Dışkapı - Ankara
Tel: (0312) 384 18 28-29
Faks:(0312)384 38 67
Genel Dağıtım
Kitapçı
Dağıtım Yayın Eğt. San.Tic.Ltd.Şti.
www.kitapci.com.tr
©Bu kitabın bütün haklan Aziz Andaç Yayınlanna aittir.
ölüm
son değil
Ahmet Deniz
AhmetDenizmail@yahoo.com.tr 2005
İnsanlardan öylesi vardır ki: "Rabbimiz, bize dünyada ver !" der. Onun ahirette bir nasibi yoktur.
Onlardan öylesi de vardır ki: "Rabbimiz, bize dünyada da iyilik ver, ahirette de iyilik ver ve bizi ateşin azabından koru." der.
İşte onlara kazandıklarından bir nasip vardır. Allah hesabı pek çabuk görendir.
(Bakara Suresi, ayet 200-202)

Ölüm son değil• 7
J3ir sarsıntı tutar, ardından iliğe vuran bir soğukluk
yayılır.
Ansızın gündüz geceye döner, karanlık basar.
Gökle yer arasında ne varsa rengini yitirir.
Hayra alamet olmayan bir sessizliğe gömülür mekan.
Hemen ardından teslimiyet bütün kasvetiyle çöker ve çaresizliğin genzi yakan kokusu alır her yanı.

İşte o anda umut boğazda düğümlenir...
Evet...
An gelip çattığında, göğün gürlemesini yüreğinde hisseder kişi. Ve dehşetle farkeder, hep dağların ardına düşen yıldırımın bu kez oraya düşmediğini.
Yaman bir vurgundur bu.
Öyle ki, bütün tecrübeler dile gelse anlatmaya güçleri yetmez...
Ölüm son değil •
»en...
Duyan, gören, bilen bir "ben"im.
Aklım, irademi, duygularım, eylemlerim var.
Bir birey olarak, bana ait benliğimle tek ve yalnızım.
Bilmeden, istemeden, evrendeki bu döngünün içinde buldum kendimi!
Peki, bir "ben" olarak bu döngüdeki yerim ne ?
Bu gökle yer arasında, bulunduğum tam bu yerde işim ne ?
Hangi ihtiyaç beni gerektirdi de, o yüzden varım ?
Nedeni olmayan bir sonuçsam eğer, bu ne kadar anlamlı ?
Anlamlı değilse, nedir hayat fırsatının bedeli ?
Kim zorladı beni hayata gelmeye ?
Kim ikna etti beni, ölümün sözleşmesini hayata gelirken yapmaya ?

Bu gök, bu yer...
Nedir göğün üstüme çökmesini engelleyen ? Yer niye savurmaz üstündeki beni ? Kandil gibi asılı duran yıldızları kim asar oraya her gece ?
Hava, su, ateş, toprak kime borçlu varlığını ? Düzen, denge nereden alır ölçüsünü ?
İyilik, kötülük...
İyilik ve kötülük mutlak mı ?
Değilse, nereden çıkardık her kötülüğün kötü olduğunu ?
Mutlaksa, kim ayırdı iyilikle kötülüğün, doğruyla yanlışın arasını ?
İyilik iyiyse, yeryüzünde entrika, zulüm, fesat, işkence, kan, gözyaşı niye var ?
Bu durumda, her geçen gün çoğalan bu fâni kalabalığın faydası ne ?
İnsan fâni; iyilik kötülük de mi fâni ? Mazlumun âhı ne olacak ?
Hesabı tutulmuyorsa, neye yarar adalet, tevazu, fedakârlık, vefa, merhamet ?
İyilikte ya da kötülükte sınır yok; öyleyse beni ben yapan bu özgürlüğün bedeli ne ?
Bazen böyle olur...
Hayat diye itilip kakıldığımız bu süreçten bunalıp bir köşeye ilişir, varoluşumuza, parçası olduğumuz bu hissiz gibi görünen devridaime bir anlam yüklemeye çalışırız. Dünyanın çekiminden koptuğumuz nadir anlardır bu

anlar ve farklı bir ruh haline gark eder bizi.
Geçici de olsa, üzerimize çöken bu tatlı rehavetle dünyadan soyutlanıp, yapıp ettiklerimize, hayallerimize, tutkularımıza dışarıdan bakma fırsatı yakalarız.

Küçük gibi görünen bu algılama farklılığından, hakikate olan bakışımızı ciddi ölçüde değiştirecek bir sezgi gücü doğar ve eğer yeterince güçlüyse, dünyalık şeylerin üstüne sinmiş olan fâniliği bütün çıplaklığıyla gözlerimizin önüne serer. Fâniliğin hem kendimizden, hem de yapıp ettiklerimizden bir adım önde olduğunu görmek, dünya ile aramızdaki tılsımlı bağın çözülmesine sebep olur. Bağ çözülünce gözlerimizi tutan perde kalkar ve önemsediğimiz dünyevi nimetlerin, fâniliğin kesif sisi ardında sanki birer hayalmişçesine ağır ağır kayboluşunu ibretle izleriz.

Gerçeğin soğuğunu yiyince, zihnimizde bastırılmış haldeki dünyaya ilişkin güvensizlik fikri depreşir ve dünyaya olan güvenimiz, yerini bir anda sahteliğin yürek boşaltan hayal kırıklığına bırakır. Ardından hayallerimiz, tutkularımız, umutlarımız kutsal makamlarını terk ile sıradanlaşır ve yüreğimizi yokladığımızda hiçbirinin koyduğumuz yerde olmadığını görürüz.

İçine düştüğümüz hayal kırıklığı, dışımızdaki alemle bir soğukluk salar aramıza. Biz de usulca itip kapatırız dış aleme açılan kapımızı soğuk vurmasın diye. Bu vesile olur, geçici bir süre dış alemden soyutlanıp iç alemimize döneriz. Artık buradan ötesi bizim cesaret ve kararlılığımıza bakar.

Cesaretimizi topladığımız anda, bizi bizden ayıran kapı aralanır, biz de bu aralıktan süzülüp benliğimizin derinliklerine bir yol tutarız. Yol aldıkça kulaklarımızı tutan uğultu kesilir, yolumuza düşen karanlık çekilir. Derken vakit gelir, göz, kulak, kalp ilahi bir bağışla kendini aşar ve bir menzilden ötekine taşır bizi.

İşte bu anda kısa uzar, az çoğalır, dar genişler ve hakikatin gür sesiyle kendimize geliriz. Şöyle seslenir bize :

Sen...
Benlik kaftanını kuşandın bir kere.
Dar da gelse, bol da gelse, kuşanınca çıkartması yoktur bunun.
Paylaşması, değiş tokuşu da.
İnsan olmanın ağırlığını bilir misin ?
Yükün en ağırını sardın sırtına.
Koyu bir yalnızlık yoldaş yazıldı sana.
Doğumu, ölümü, sıhhati, hastalığı yalnız tadacaksın.
Başarı ya da hezimet sana isabet ederse, ondan doğacak mutluluk veya hüzünden hiç kimse senin kadar nasiple-nemeyecek.
İyilikten veya kötülükten yana kazandıkların sadece sana ait olacak.
Ve sen çalıştığına erişeceksin.
Tutacağın yolu iyi seç...
Şunu bil ki, izlerin silinmeden kalacak tepeleyip geçtiğin yollarda.
İster sarp yamaçları aş, ister etrafından dolaş düze çıkmak için.

İster soluklan, ister terini kurutmadan var menzile.
Düşersen, kendi ellerinle doğrulup kalkacaksın düştüğün yerden.

Karanlık çöktüğünde, yalnız başına bulacaksın yolunu.
Kendin ayıklayacaksın tarlana düşen ayrık otlarını.
Savurduğun her tohum senin için bitecek ve biçip kaldırdığın hasadın olacak.
Sonra ellerinle bırakacaksın terazinin kefesine yuttuğun tozu, döktüğün teri.
Özgürsün...
Ama bil ki hiçbir özgürlük kayıtsız şartsız olmaz. ;
Ve yine bil ki, mesuliyet özgürlüğün doğasında vardır.
Özgürlük ile sınırsızlığı birbirine karıştırma. *¦
Özgürlük, insanın kendi haklarının sahibi olması demektir. Bunun ötesini aramak ise, başkasının hakkına göz dikmektir.
Sakın sınırsızlık özlemi iradeni esir almasın.
Çünkü ölçüsünü yitirene, nimet değil külfettir özgürlük.
Haberin olsun...
Doğruyla yanlış, iyiyle kötü bir olmaz.
Doğru yanlışa, iyilik de kötülüğe üstün kılınmıştır.
Doğrunun, yanlışın muhatabı sensin.
iyiliğin, kötülüğün erbabı da sen.
İster doğruda ara nasibini, ister yanlışta. !
İster iyilikten sar yükünü, ister kötülükten. " *
Ama bil ki, yaptıklarına şahit yazacaklar seni...

Şimdi git...
İster varlığın ötesini ara, ister varlık sana yetsin. İster doğruya tutun, ister tutunduğun şeyi doğru bil. İster eteklerde sıradanlığı, ister zirvelerde kibri solu.
İster ezmenin garip hazzını, ister ezilmenin anlaşılmaz sabrını yaşa.
İster haddin bil ayakta kal, ister gövdene bakmadan meyveye durup incit belini.
İster söz uğruna baş verenlerden ol, ister ilk sıkıda at sırtından sözün yükünü.
İster canın pahasına adaleti koru, ister yok pahasına zulme değiş adaleti.
İster kudretine rağmen tut öfkeni, ister öfken uğruna kurut nesli ve ekini...
İşte böyle bir özgürlük ortamından çıkar bütün insanlık halleri.
Rengarenk ve sonsuz çeşitlilikte.
Ve dönüp durur insanlar arasında.
Her kişi dilediğince nasiplenir bu döngüden.
Ta ki gün geceye yüz tutup, ışık tükenene kadar.
Ta ki bir el, kalemi insanın elinden alana ve hayallerin, arzuların, umutların üstüne kalın birer çizik çekip, son satıra ölümü düşene kadar.
Evet...
Bir konma göçmedir insanın hikayesi. Bu iki menzil arasında yazılır mutluluğun, hüznün, sevginin, nefretin, merhametin en hakikisi.

Dobra dobra, açıkça yazılır ne varsa... Öyle ki, insanın kendinden gizledikleri bile sıkışır satır aralarına.

Diğer hikayelere benzemez insanın hikayesi; çünkü önce oynanır, sonra yazılır. Öte taraftan, silip de yeniden yazmak yoktur bu hikayede, başkasını oynamak da...

Ölüm...
Zor zamanın ilk haberi.
İlişik kesme anı.
Dönüşü olmayan eşik.
Fânilikten ebediliğe göçüş.
Gerçek bir ayrılış zaman ve mekandan.
Ödünç alman nimetin sahibine teslimi.
Ya hayat ?
Hayat iki nokta arasında bir çizgi.
Silip de baştan çizemediğimiz, titrek, kesiksiz, kısacık bir çizgi.
Devran içinde anlık bir göz kırpması gibi. Bir koşumluk yol ya da bir atımlık mesafe gibi. Uğrayıp geçen kervanlar, gökteki bulut, ya da suya bırakılan iz gibi.

Zamandan damıtılmış, tadımlık bir yudum mey gibi.
El emeği göz nuru ince bir nakış gibi.
Yedeği olmayan sermaye ile yapılan ticaret gibi.
Ya Hayat ve Ölüm ? Atılan taşın düşmesi, gelmek ve gitmek, veya, geceden sabaha çıkmak gibi. Silkinip de mahmurluğu atmak gibi. Gerçeği hayalde ararken, hayalden gerçeğe uyanmak gibi.
Bizler, Adem'in evlatları...
Sıramız gelmiş, zamanın bir yerinden sessizce tutunmuşuz hayata.
'
Hayatı biz dilememişiz.
Ölümü de biz yazmamışız.
Zamanın esaretinde kürek mahkumları gibiyiz; bir iskeleden ötekine.
Bereketli topraklarda başlayıp, kurak iklimlerde son bulacak bir yolculuğa çıkmışız.
Her kürekte, dönüp alması olmayan bir şeyler bırakmışız kendimizden geriye.
Ve hayatı azık edip tüketmişiz, bu sılası olmayan gurbetin peşinde.
Hayat... !
Çeşit, çeşit. ':
Doğum ve ölüm dahil, her şeyin farklılaştığı bir zemin.

Parmak izi misali, biri diğerini tutmuyor.
Bir renk cümbüşü halinde benzersiz tonlarla karşımıza çıkıyor.
Kimimiz, aykırı tonlarda buluyor güzelliği. Buna inandığı gibi yaşamak deniyor.
Kimimiz de renklere mahkum oluyor. Buna da yaşadığı gibi inanmak deniyor.
Renklerle olan hasbıhalimiz, hazana dek sürüyor. Bir baharda tattığımız o heyecan, yapraklar sarıya çaldığında bitiyor.

İşte ne oluyorsa, bahardan hazana dek oluyor.
Evet...
"Her insan bir hayat" ve her hayat, ideallerin, heves ve arzuların harman olduğu bir serüven. Bazen, inandığını yaşama çabası. Bazen, nasib-kısmet kavgası. Bazen, kuvvet-kudret sevdası. Bazen, başka şeyler...
Özetle hayat, herkesin kendine ait serüveni. Her kişinin, bir benzeri daha olmayan hikayesi.
Masallar, "bir varmış, bir yokmuş" diye başlar.
Gelip geçiciliğin, hiç yaşamamış gibi olmanın çarpıcı bir ifadesidir bu. Her ne kadar masallara özgü olsa da, gerçek hayatlara, sizin, bizim hayatımıza da tam oturur.
Bir de ihmal edilmiş bir anlam gizlidir bu deyişte. Belki de en önemli vurgusudur ki, "yoktan varolma" sürecine işaret eder.

Çalışma masanızın üstünde size ait olmayan bir nesneye rastladığınızda, "nereden çıktı bu" ya da "kim koydu bunu buraya" diye sorarsınız.
Banka hesabınız, hiç sebepsiz bir gün önce bıraktığınızın iki katma çıksa, mutlaka "nereden geldi bu" diye araştırırsınız.
İşte hayat da böyle; ansızın, irade dışı önünüze çıkan bir kazanımdır.
En az masa üzerindeki nesne veya banka hesabınız kadar sorgulanmayı bekler.
Yaşam dolu dizgin geçen bir süreç. Bir kapıdan girip, apar topar diğer kapıya dayanmak gibi. Ancak, göreceli olmasına, gelip geçivermesine rağmen, emeğiyle, çilesiyle, saniyesi saniyesine yaşanan bir zaman dilimi.
Yaşadıklarımız anlamsız şeyler değil.
Peki, nedir bu olup bitenler ?
Hayat denilen süreç niye var ?
Dünyaya konup göçenler, uyanıp uyumak gibi bir döngü ile hayata katılıp ayrılırlar. Kimi taht beşiğine doğar, kimi toprak üstüne. Kimi tantanalı merasimlerle uğurlanır son yolculuğuna, kiminin sırtını verecek bir kabri bile olmaz.
İşte böylesine derin adaletsizliklerle ayrılır bir hayat ötekinden. Bu durum, bir isyan hali yaratır insanlarda ki lanetlenen hep dünya ya da kader olur. Oysa insan, hayvan, bitki, hava, su, toprak gibi her suçsuzun vebali, insanın üstündedir. Hepsi de insanın zulmünden az ya da çok nasibini almıştır. Bu çerçevede, lanet iskemlesine insandan daha yakışan kim vardır ?

Toplumu oluşturan katmanların en belirginleri, güçlüler ve zayıflardır. Detaya inince, zayıflardan güçlülere doğru küçük kopmalar olduğu görülür ki bu da orta sınıfı oluşturur. Çok karmaşık bir görünüm sunsa da, özünde toplumsal hayat, bir yer kapma ve kaptığı yeri kaptırmama mücadelesidir.
Güçlüler, bu mücadelenin hemen her zaman galibidirler. Ve galipliğin doğası gereği, zayıflardan itaat beklerler. Dolayısıyla zayıflar için sükunetin bedeli, kayıtsız şartsız bir teslimiyettir.

Yakınma, koşullara rıza göstermeme gibi hallerde gürültünün en büyüğü kopar. Bu anda, güçlünün hükmetme arzusuyla, dalkavukların küçük menfaatlere düşkün kanaatkarlığı birleşir. Bu ikisi bir araya gelince, artık bundan doğacak zararı ölçmek mümkün olmaz.
Ölümden beter bir fitne salınır insanların arasına ki koskoca bir milleti sıtma tutmuşçasına sarsmaya yeter. İnsan insandan ayrılır, kardeş kardeşe düşman olur. Direnci kökünden söken bir eziyet, işkence ve sefalet dönemi başlar. Ve parlayan ne varsa, zulmün o koyu karanlığında tek tek söner. Bu böyle devam eder; ta ki bayrak düşüp, başlar eğilinceye kadar.
Yazık ki insanlık zulmü merhametten daha çok sevmiş. Ve her nesil, zulmü miras bırakmış kendinden sonraki nesle tarih diye... Bugün de değişen fazla bir şey yok. Hâlâ insan insana kul olmaya zorlanıyor. Görünen o ki, insanlığın sırtından kıyamete kadar eksik olmayacak kırbaç izi. Zaman bile güç yetiremeyecek bunu değiştir-, meye.
ölüm son değil • 21
Eziyet, işkence, sefalet, çaresizlik, umutsuzluk...
Eğer tatmadıysak, kahrolası birer kavram olmaktan öte bir şey değildir bizler için. Oysa insanın insana reva gördüğü zulmü bilmek başka şeydir, yaşamak başka...
Bir an için kendinizi, piramitleri inşa etmek uğruna feda edilen on binlerce esirden birinin yerine koyun.
Veya ailesinden, toprağından zalimce koparılıp, ırgat olarak Amerika'ya taşman yüz binlerce Afrikalı kölenin içinde ya da diktatörlerin zulmünde yitip giden mazlumlarla birlikte ölüm tarlalarından birinin dibinde düşünün kendinizi...
İlk insandan bu güne, milyarlarca insan gelip geçmiştir bu dünyadan. Kimi öylesine kuvvet ve iktidar sahibi olmuştur ki, tek bir söz ya da davranışı binlerce insanın hayatında olumlu ya da olumsuz değişiklikler meydana getirmiştir. Kimi tüm zenginliğini ve saltanatını insanların gözyaşı ve mutsuzluğu üzerine kurmuştur. Kiminin kişisel ihtiras ve arzuları yüzbinleri ölüme sürüklemiştir.1
Şimdi, zayıflar zayıf doğacak, yaşamı boyunca ezilecek ve aynı eziklik içerisinde ölümle kucaklaşacaklar; zalimler saltanat içerisinde ezerek yaşayacaklar ve ölümleri, hatta ölümden sonraları bile insanlar için eziyet olacak ve mazlumun bilançosu zarar, zaliminki kârla kapanacak...(!)
Asla...
Ölüm üstünden geçti diye, yaşanan bunca şey, bunca hayat, iyilik-kötülük, adalet-zulüm toprağa karışıp kaybolmaz.
1 Mevdudi, Tefhim-ul Kur'an.
22 • Ahmet: Deniz
Şurası muhakkak ki, mazlumların âhı da gökle yer arasında kalmaz; göğü yırtar, oradan da arşa yükselir.
Ve çile de yazılır zulüm de; çileye ödül, zulme bedel diye.
Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyuruyor:

Yer, o şiddetli sarsıntısıyla sarsıldığı, Yer ağırlıklarını dışarı çıkardığı, Ve insan "Buna ne oluyor ?" dediği zaman, O gün (yer), haberlerini anlatır. Çünkü Rabbin ona vahyetmiştir. O gün insanlar, amelleri kendilerine gösterilsin diye bölük bölük çıkarlar.
Kim zerre miktarı iyilik yapmışsa onu görür. Kim de zerre miktarı kötülük yapmışsa onu görür. (Zilzâl Suresi, ayet 1-8)

O.
Baba ve anne birbirine yaklaştı, ardından O, ana rahmine düştü. Doğumla birlikte O, hayata merhaba dedi.
Buna O karar vermemişti.
Yani hayata gelmeyi O talep etmemişti.
Peki buna kim karar vermişti ?
Baba veya anne mi, yoksa her ikisi mi ?
Belki baba ve anne bir çocuk yapmaya, ismini koymaya karar vermişlerdi ama bu onların doğacak çocuklarının O olmasına karar vermek değildi.
Peki O'nun, O olmasına karar veren kimdi ?...
Tıpkı bunun gibi, ölümü de O istememişti.
Ancak ölüm O'na gelmişti.
Peki bunun zamanını kim belirlemişti ?
Doğum ve ölüm niçin vardı ?
Doğmak güzeldi ama, ölmenin gerekli oluşuna kim karar vermişti ?

Evet...
"Niye buradayız ve nereden geldik ? Bu, insanlığın bilgi için en derin arzusu ve sürekli arayışı için yeterli nedendir." diyor günümüz bilim adamlarından Stephen Havvking.2
İki bin sene evvel Çinli Chuang Tsu;
"Gökyüzü nasıl da hiç durmaksızın dönüyor ? Yeryüzü nasıl da hiç kıpır-damaksızın bizi sükunetle barındırıyor ?
Acaba güneş ve ay kendi yerlerinden memnunlar mı ? Tüm bunların üzerinde hükmeden ve onları idare eden biri var mı ?
Kim onları birbirine bağlar ve tutturur ? Kim onları hiç itirazsız ve zorlamasız sevk ve idare eder ? Yoksa bir gizli mekanizma mı var ki onlara bu halde olmaktan başka çare bırakmıyor ?" 3 diye soruyordu.
İlginçtir; "'Ağaçlar niye var, niye yok oluyorlar' diye sorarsanız, birçok fen kitabında bunun cevabını bulursunuz. 'Ama insan niçin var, neden ölüyor' diye sorarsanız, bunun cevabını hemen hemen hiçbir fen kitabında bulamazsınız." 4
Oysa hayat, her şeyden çok cevabı aranması gereken bir mesele iken, hâlâ sonundaki soru işaretiyle bir kenarda duruyor.
Doğumla başlayıp ölümle biten bir çizgi üzerindeyiz.
Stephen Havvking, Zamanın Kısa Tarihi.

3J. Needham and C.A. Ronan, Science and Civilization in China, Cambridge University Press 1978, Cilt 1. 4 Saadeddin Merdin, Tanrıya Koşan Fizik.
ı ölüm son değil* 25
Bilerek veya bilmeyerek bu çizgi üzerinde kendi tarihimizi yazıyoruz.
Bizim kişisel tarihimiz bu. :
Muhtemelen yankısı da kendi içinde kalacak.
Ama bu, onun değerini asla düşürmez.
Çünkü bizi biz yapan her şey onda kayıtlı. S
Benliğimizin adil ve katıksız tek şahidi o.
Ve o, yitip gitmez; meçhule yar olmaz.
Bizim hikayemiz, kuşların, böceklerin hikayelerinin yazıldığı yere yazılmaz.
Yaşam ve ölüm, insan zihninde doğru tanımına kavuşmalı.
Çünkü varoluşun hikmetine ermek, buna bağlı.
Birçok şey zıttı ile anlama bürünür. İyi ile kötü, güzel ile çirkin gibi.
Hayat ve ölüm de böyle...
Kişi, hayatı ölümden soyutlaymca, hayat-ölüm bağlantısı kopuyor. Hayat-ölüm bağlantısı kopunca da, hayatı tek referans kaynağı olarak alıyor insan düşüncesi. Bu durumda, zaten bir cazibe merkezi olan dünya rakipsiz kalıyor ve endamıyla insanın gözlerini alıp ardındaki her şeyi karanlıkta bırakıyor.
Tutup çekiyor insanı kendine; havayı, suyu, toprağı çektiği gibi.
Ve alıp kollarına, taşıyor geceden gündüze, mevsimden mevsime.
Zamanla bu ilişkide, insan hayatın değil, hayat insanın belirleyicisi oluyor.
26 • Ahmet Deniz
Tekniğin, bilimin, kent yaşamının içinde, azıcık bile olsa bir yer bulamıyor kendine insan.
Doğal boyası giderek metalikleşiyor.
Bencilleşiyor, makineleşiyor...
Merhamet, hoşgörü, tevazu gibi insanı insan yapan meziyetler, zamanla onun için değerini yitiriyor.
Ve zaman içinde geçirdiği başkalaşımla, diğerlerine, hatta kendine bile zulmetmeyi mubah görebilecek hale geliyor kişi.
Çünkü hayat, gelip geçiveren, başlayıp bitiveren, sonunda ölümden başkasının olmadığı bir serüven gibi algılandığında, menfaat ve bencillik baskın çıkıp her iyi şeyi fesada boğuyor.
Böyle olunca, basamakları "üçer üçer atlatacak şeyin" peşine düşüyor herkes.
Ve "güç" öne çıkıyor.
Derken, en mülayimi bile, "güç kullanmak için vardır" diye düşünüyor.
Hayatı algılamadaki sakatlık, salgın hastalık gibi, bireyden başlayıp aileye, topluma, çalışma hayatına, hatta ülkeler arası ilişkilere kadar sirayet ediyor.
Gücü elinde bulunduran, ülkeyse ülkelerin, bireyse toplumun efendiliğine soyunuyor. Kendilerini efendi, birilerini de kul köle görmek onlara büyük haz veriyor. Hâşâ kendilerini küçük birer tanrı gibi hissediyorlar.
Iyilik-kötülük, merhamet-zulüm harman oluyor dünya dönerken.

Ne bilmem kaçıncı yüzyıl, ne modernite, ne insan hakları. Hepsi palavra...

Hâlâ güçlülerin naraları yankılanıyor gökte.
Hâlâ mazlumların feryatları göğü yırtıyor.
Merhamet ne iki dudağın arasında, ne de kağıdın üzerinde.
Hem sonra kan kırmızıdır güçlülerin kalemiyle yazılmış merhametin mürekkebi.
Üstelik ışığa çıkınca hemen uçar.
Riyasız olmalı merhamet... İçinde riya olan merhametin sabrı da, vefası da tez tükenir.
Acısını gerçekten duymalı yüreğinde insan, merhamet ettiği şeyin.
Ya ateşte yanmalı, ya da çıkarıp yüreğini damla damla eritmeli aynı ateşin karşısında.
Üstad Bediuzzaman:
"Âlemde çok görüyoruz ki: Zâlim, günahkar, gaddar insanlar gayet refah ve rahat içinde, mazlum ve dindar insanlar gayet zAhmet ve zillet içinde ömür geçiriyorlar. Sonra ölüm gelip, ikisini eşit kılıyor." 5 diyor.
İyi ki var ölüm !
Mazlumlar sevinmeli ölüm var diye... Çünkü şu gök kubbe altında zalimlerle eşitlendikleri tek zemin o.
5 Bediuzzaman Said Nursi, Sözler, s. 555.

a
•anlılarda bütün yaşam süreçlerinin geriye dönüşü olmayacak bir biçimde durması...
Tıp böyle tanımlıyor ölümü.
Çevrel damarlarda nabzın durması, kalp atışı ve solunumun kesilmesi, gözde kornea refleksinin kaybolması, derinin solması ve kasların gevşemesi.
Böylece başlıyor dönüşü olmayan yolculuk.
Buraya kadar geliyor insanoğlu ve bilim. Bu noktada kapı kapanıyor herkesin yüzüne ve ölüm tüm sırlarıyla kapının ardında kayboluyor.
Çünkü ölümü yazan Yüce Allah şöyle buyuruyor;
Şüphesiz her can ölümü tadacaktır. Sizi bir imtihan olarak hayır ve şer ile deneriz. Sonunda bize döndürülürsünüz.
(Enbiyâ Suresi, ayet 35)
Nerede olursanız olun, velev ki sağlam kaleler içinde bulunsanız bile, ölüm size ulaşır.
(Nisa Suresi, ayet 78)

Beden muhteşem bir makine, ancak ölüme ayarlanmış. Hiç garantisi yok... Saat gibi işleyeni bile ansızın duruve-riyor.
Bedenin ölmesi biyolojik bir olay. Kalp atışı ve solunumun durmasıyla birlikte, dokular oksijen alamadıkları için canlılıklarını yitiriyorlar. Bilhassa oksijene en çok ihtiyaç duyan beyin dokuları oksijensizlik nedeniyle çabucak ölüyorlar.

Beynin ölmesi ile birlikte diğer dokular da birbiri ardınca beyni takip ediyor ve beden biyolojik olarak bitiyor.
Gelişen teknoloji sayesinde, yapay solunum, kalp ve akciğer pompası gibi kimi cihazlarla bazı vakalarda yeniden canlandırma yöntemi uygulanıyor. Organ ve doku nakilleri, diyaliz, kalp pili ve benzeri yapay yöntemler, hastaların hayatlarını bir süre daha sürdürmelerini sağlıyor. Ancak bütün bunlar neticede ölüme çare olmuyor. Çünkü sağlam insanlar da ölüyor. Sonuç olarak, ölüm kesinleştiği an, hiçbir yöntem fayda etmiyor.
Ölümün, insanı ne zaman ve nerede yakalayacağı belli olmuyor. Bazen kişi, kendisini ölüme en uzak hissettiği yerde ölümü karşısında buluyor. Bazen de ölüm, "ben geliyorum" diyor.

_Jlüm ciddi bir mesele. Her ciddi şeyden daha can sıkıcı. Olur da aklımıza gelirse, "daha var, düşünme" diyor şeytan.
Biz de öyle yapıyoruz...
Tolstoy; "Hayatı anlamayanlar, ölümü hatırlamayı arzu etmezler" 6 diyor.
Sebebi her ne olursa olsun, ölümü, koskoca bir yaşam boyunca düşünmemiz gereken veya bizi düşünmeye iten şeyler arasında, atabildiğimiz kadar gerilere atıyoruz. Yaşamla ilişkili her şeyin öncesi ve sonrası için kararlar, tedbirler almamıza veya bir şeyler gerekiyorsa yapmamıza rağmen, ölüm karşısında hep kayıtsız kalıyoruz. Sanki ölüm bize değil, sadece başkalarına yazılmış gibi.

Bir gün bir cenaze sırasında ashabına şöyle buyurmuş Peygamberimiz (s.a.v.); "Söyleyin, bizim üzerimize de ölümü yazmadılar mı ?
Söyleyin, götürülen bu cenazeler hemen dönecek olan misafir midirler ?
Onları toprağa gömeriz, miraslarını yeriz, bir gün kendimizin de onlar gibi olacağını aklımıza bile getirmeyiz."
Ölümden çok korkuyoruz, ancak sonsuza dek yasaya-çakmışız gibi de rahatız.
Öyle ki rahatlığımızı gören, ölüm iznimize tâbi sanıyor.
Hayat ile ölüm arasındaki mesafeyi bilmiyoruz ama genç, yaşlı hepimiz bir şey yapıyoruz. O da, ölümü alıp kendimizden mümkün olduğu kadar uzak bir mesafeye yerleştiriyor, sonra da ölüm bizi, bizim istediğimiz yerde bekliyormuş gibi davranıyoruz.
Bu, kayıtsızlığı getiriyor.
Kayıtsızlık ise gafleti.
Ve o gaflet anlarından birinde ölüm, sindiği kuytudan çıkıp karşımıza dikiliveriyor...
Hayata hakkettiğinden fazla güvenmemeli insan. Ölümün kol gezdiği bir dünyada, hayata güven olur mu ?
Gülü il âdeti solmak, insanın âdeti ölmek değil mi ?
Tolstoy, Hayat Üzerine Düşünceler.

unus diyor ki;

İş bu söze Hak 7 tanıktır. Bu can gövdeye konuktur. Bir gün ola çıka gide, Kafesten kuş uçmuş gibi...
"Sen topraktan özleştirilmiş bir kan pıhtısından çömlek ve ulvi bir ruhtan ibaret bir insansın. Fâtır-ı Hakîm Celle Celâluh" tarafından yaratılmış bir insansın. Asli vatanından ayrılan bir keklik, şu anda çömlek kafes9 içerisinde hapsolun-muş bir insansın. Bu kafes içinde geçicisin. El Bâsıt, El Bari, El Hâlık sıfatlarıyla seni yaratan ve bu kafeste hapseden Allah Teâlâ, vakti gelince seni tekrar kafesinden çıkarır. Huzuruna davet eder. Sen de huzuruna gidersin. Seni yaratan, yap ve yapma emrini de vermiştir. Yap dediğini yaparsan, yapma dediğini terk edersen, maksadına ulaşır, kafesten çıktıktan sonra geldiğin yaylaya gidersin. "10
7 "Hak", Allah'ın isimlerinden, aynı zamanda da sıfatlarından biridir. Doğru ve gerçek anlamlarına gelir.
8 Yüce Allah
9 Topraktan yaratılmış beden.
10 İsmail Çetin, Mufassal Medeni Ahlak, s. 8.

Her kişi bilir bir gün öleceğini. Uysalca kabullenmiş gibidir bu gerçeği. Oysa alelade, derinlikten uzak bir kabullenmedir bu. Ve kişinin yüreğinde zayıf bir yanma sönme kadar bile etki yapmaz. Çünkü o anda sağlığı üzerinde, işleri tıkırında, keyfi yerindedir. Geleceğe olan güveni tamdır ve bu güven yaşamına büyük bir ivme katmıştır.
Genelde böyle düşünür kişi; sağlığı üzerindeyken, keyfi yerindeyken. Hele iman fakiri ise, daha da cimri-leşir düşüncesi. İyice isteksizleşir ölümü düşünmeye, kabullenmeye.
Çünkü ölümü kabullenmek, hayata ve geleceğe olan inancını yitirmektir. Ölümü kabullenmek, uğruna ömrünü verdiği kazammların mutlak sahibi iken, bekçiliğe razı olmaktır. Tam hızını almışken hız kesmektir.
Olmaz... Yaşama bu kadar alışmışken, olmaz.
O ölümü, ölüm onu unutmuşken...
insanlardan öyleleri vardır ki, boylarından büyük işlere kalkışmazlar. Hayat tava getirmiştir onları. Yaşadıklarından ibret almış ve hayatla sulh olmuşlardır. Bu yüzden, onlar hadlerini bilir ve fazla inatlaşmazlar hayatla. Huzurdur öncelikli olan bunlar için. Ondan sonra gelir diğerleri.
Öyleleri de vardır ki, akıllarını ve iradelerini hırsa teslim edip, sanki bir kan davasına tutuşurlar hayatla. Gündüzden geceye, ışıktan karanlığa sonu gelmez bir kovalamacaya döndürürler hayatı. Ki hiçbir kazanç, hiçbir başarı yeterli olmaz onların hayatla giriştiği bu kavgayı durdurmaya.

Sürekli kazanma, sürekli yükselme, sürekli başarı...
Bu bir çeşit tiryakiliktir aslında. Ve ölçüsüz fedakarlık ister. Değip değmediği yanındayken değil, biraz ileriye gidip oradan geriye baktığında belli olur.

Tütün gibidir hepsi. Çoğaldıkça, bayağılaşır. Bir yerden sonra da tat vermez olur insana.
Kişi hayatı sebeplendirecek şeyi bulamayınca, yaşadıklarını hayatın sebebi gibi algılamaya başlar... Ancak böyle dik durur, hayata alışır ve yaşamaktan bir şey umar.
İçinde yaşamaktan başka bir şeyin olmadığı dolu dizgin geçen bir hayat ise, kuvvet ve kudretin tükendiği yere kadar gider ve orada anlamını yitirir.
Yolun sonuna varıp da toz duman çekildiğinde, baş belası bir doyumsuzluğun izleri kalır geriye.
Olan üç kuruşluk huzura olmuş, bir tutam mutluluğu çok görmüştür nefsi kişiye.
Hep doruklarda dolanma uğruna, Deniz havasına hasret kalmıştır kişi.
Nedense akıl ve irade, hep sona doğru geçirir eline hayatın dizginlerini.
Ölçülü olmak gerektiğini geç anlar insan.
Hiçliğe davet değil dediklerimiz.
Diğer her şey kadar başarı ve benzeri tutkuların da yeri var hayatta.
Ancak, hiçbir tutku gözünü karartmamalı insanın. Ölçülü yaşanmalı her ne varsa. Hepsinden biraz gibi...
ölüm son değil• 35
J_j azen zamanlı gelir ölüm, bazen zamansız. Bu bize göredir tabii...
Biz isteriz ki ölüm izin istesin bizden. Zamanı istediğimiz yerden bölsün, düğümü attığımız yerden çözsün.
Nadiren de olsa, böyle olunca, bir isyan vesilesi olmaktan çıkıp, neredeyse bir şükran vesilesi haline gelir bizler için ölüm. Çünkü, hayattan bıktığımız yerde kolumuza girmiş ve deyim yerindeyse yoldaş olmuştur bize.
Böylesi zamanlarda hem kişinin, hem de çevresindekilerin bekledikleri yerdedir ölüm. Eğer çok yaşlılık ya da uzun süren bir hastalık neticesi gelmişse, hayatın önünü itiraza pek mahal bırakmayacak bir yerden keser.
Ama bazen durum değişir. Beklenmeyen bir ecel, zamansız gelen ölümcül bir hastalık, hayatı düğümlendiği yerden değil de, onun altındaki bir yerden inceltip kopartır.
36 • Ahmet Deniz
Umulmadık bir mekan, umulmadık bir zamanda çeker karanlığa kişiyi.
İşte bu an, isyan nağmeleriyle inler ruhun derinlikleri. Bir garip adaletsizlik duygusu ile yanar kavrulur insanın içi.
Hep isyan görür ölüm fânilerden, beklenmedik bir zamanda durduysa önlerine eğer. Oysa fânilik, bir gelip, bir gitmektir. Bir yaşamak, bir ölmek. Hayatı değil, ölümü adımlamaktır fânilik...
Ölüm, insan hayatının tabii bir sonucu olsa da, her kişinin kendini bu fikre alıştırması zor.
Sevdiklerinden kopmak, planların kesintiye uğraması, hayallerin susması, ölüm ötesi belirsizlik gibi durumlar, ölümü insan zihninde kolay kabul edilebilir bir netice olmaktan çıkarıyor.

Bu bağlamda ölümden korkmak da, kaçmak da insani bir davranış. Ama ölümü adaletsiz bir sonuç gibi görüp, ölüme isyan etmenin haklı gerekçesi nedir ?
Hak hangi şeyden doğar, ne zaman adalete konu olur ?
Mirası dışarıda tutarsak, karşılık ödemediğimiz, içinde emeğimizin olmadığı bir şeyde hangi gerekçe bizi hak sahibi kılar ?
Hayat miras değildir...
Ve insana, ömrün süresi ile ilgili herhangi bir vaad ya da taahhüt verilmemiştir.

Zaten kurgu bellidir. İman etmişseniz, ölümün, gelmek dönmek türünden bir olgu olduğunu bilirsiniz. Değilse, ölüm karşısında suçlayacağınız bir muhatabınız da zaten yok demektir.
Bir mühlettir hayat insan için; uzun ya da kısa. Uzun yaşamak mı, erken ölmek mi ? Hangisi külfet, hangisi nimet ? Bunu bu taraftan kestirmek zor...
Yüce Rabbimiz Kur'an'da şöyle buyuruyor :
Kafirler onlara mühlet tanımamızı kendileri için hayırlı sanmasınlar. Onlara ancak günahlarını arttırmaları için mühlet veriyoruz. Onlar için alçaltıcı bir azap vardır.
(Âl'i İmran Suresi, ayet 178)

ğır bir trafik kazası, şiddetli bir deprem veya tehlikeli bir hastalık ve kıl payı hayata dönüş...
Ölüm ile yüz yüze gelmek, ölümü yaşamak, hemen her fâninin hayatında vardır. Bir ölüm provası ya da hayatın gözden geçirilmesine yarayan bir uyarıymış-çasma.
İrade dışı bir moladır ölümü yaşamak.
Onca gürültü arasında kısa bir sessizlik gibi...
Hayatın hava boşluklarıdır böylesi durumlar. Ciddi ve tehlikeli bir irtifa kaybıdır söz konusu olan. Eski konuma dönüş genelde uzun zaman alır ve çoğunlukla da hasarsız olmaz. Tehlike ne kadar büyükse, kişi üzerindeki tesiri de o derece güçlü ve uzun sürelidir. Yaşanılan her olay, arz ettiği ciddiliğe göre bir düşünme aralığı açar kişiye ve bir mühlet olup çıkar düşünsün diye...

Ölüm yalayıp geçtiğinde, bulutlardan inip gerçeğin soğuk zeminine basar kişi. Görür ki hayat, öyle zannettiği gibi elinin altında bir şey değildir. Felaketler, hastalıklar ve ölüm de kendinden bağımsız hareket etmektedir.
Yaşamak adına ileri sürdüğü gerekçeler, ölüm karşısında hiçbir kıymet taşımamaktadır. Hayata gelirken fikri sorulmamıştır ve giderken de sorulmayacaktır. Dünya kendisi olmadan da dönecek ve diğerleri onun eksikliğine rağmen yaşayacaklardır.
Bu nasıl iştir, yaşayıp da bir zaman sonra sanki hiç yaşamamış gibi olmak ?
Bir silkelenmedir bu... Kısa süreli de olsa tüm sahtelikleri dökmeye gücü yeter. Kişi anlar ki, bunca yalanın arasında gerçek olan sadece kendisidir. Ve gerçek manada kendisine ait olan yegane şey de benliğidir.

Bu ruh hali içerisinde, bir insan olarak dünyadaki yeri daraldıkça daralır. Eşya ile, çevredekilerle, dünyayla olan ilişkisi öncekinden farklı bir hal alır ve asgariye iner. Tüm fantezileri gönlündeki yerinden inip sıradanlaşır, cazibe kaybeder.
Olay tazeyken, hayatı tadil etmeye yönelik kararlar radikal ve diridir. Ancak bu durum genelde uzun sürmez. Çünkü hayatın devam ediyor oluşu önce tatlı bir rehaveti, ardından da çözülmeyi getirir. Hele ölüm kişiyi birden çok yokladı ise, bu takdirde yaşananların bağışıklık hissi uyandırması bile mümkündür.
Hep bıraktığı yerde bulur insanı gaflet. Bir süre daha yaşamak kendini temize çekmek için bir fırsat olabile-

çekken, çok kimse için kaldığı yerden devam etmeye bir vesile olur. Baş döndürücü bir süratle döner her şey eskisine. İbret ile aralarında bir duvar vardır sanki. Çok azı yaşadıklarından ibret alır.
Böyledir işte, yaşamak asıldır ve yaşanan her bir gün kârdır.
Ne olursa olsun, "Hep mis kokuludur hayat".

t/lisabeth Kubler Ross, ölümcül hastalıklara yakalanmış olan hastalarla yaptığı görüşmelerden bazılarını, "Ölüm ve Ölmek Üzerine" isimli kitabında toplamış. Kitapta, hastaların ölümü adımlama sürecinde geçirdikleri psikolojik evreler, diyaloglardan alıntılarla örneklenerek çarpıcı bir şekilde sunulmuş.
Diyaloglardan, bu umutsuz sürecin öncelikle hastayı, ardından aile, doktor ve hemşire gibi işin içinde bulunanları nasıl etkilediğini anlamak mümkün oluyor. Yine bu diyaloglar, aniden ölmekle, ölüm karşısındaki çaresizliği uzun sayılabilecek bir süre yaşamak arasındaki farkı, ürkütücü bir şekilde gözler önüne seriyor.
Dr. Ross'un araştırmasına ikiyüze yakın hasta katılıyor. Bu hastaların bazılarıyla bir kez, bazılarıyla da birden çok görüşme yapılıyor. Bu görüşmeler bir değerlendirme ve tasnife tabi tutulduktan sonra, genel olarak şöyle bir sonuç ortaya çıkıyor:

Öleceğini bilen ya da hisseden insanlar, ölümü adımlarken, sırasıyla şu beş evreden geçiyorlar :
Yadsıma, öfke, pazarlık, depresyon ve kabullenme...
"Hayır bu doğru değil, bu bana olamaz..."
Korkunç gerçeğin dönüp dolaşıp kendilerine isabet ettiğini gördüklerinde, hastaların büyük bir ekseriyeti bu ve benzer tepkilerle ölümü yadsıyor.
Hastalar arasında, röntgenlerinin veya patoloji raporlarının karıştırıldığını düşünenler, doktorunun teşhisine güvenmeyip yeni bir hekim arayışına girişenler oluyor.
Ancak yadsıma dönemi fazla uzun sürmüyor. Bu geçici bir savunma olup, bir süre sonra yerini kısmi bir kabullenmeye terk ediyor.

Yadsıma evresini, "öfke, haset ve içerleme" evresi izliyor.
Dr. Ross, öfke evresinin, aile ve tedavi ekibi açısından başa çıkılması güç bir evre olduğunu söylüyor. Bu evrede hastalar, çevrelerinde gördükleri sağlıklı insanlara karşı gayri ihtiyari bir imrenme ve haset duyuyorlar. Çevrelerinde kendilerinden daha çelimsiz nice insan varken, hastalığın gelip kendilerini bulması, onları bazen gizli, bazen açık isyana sürüklüyor.
Buna bir örnek olarak, ölümcül hastalığa yakalanmış olan bir doktorla geçen şu diyalog ilginç:
"Çocukluğumdan beri tanıdığım yaşlı bir adam caddeden geçiyordu. Seksen iki yaşındaydı ve yaşamının biz fânilerin görebildiği kadarıyla hiçbir amacı yoktu. Romatizması vardı, sakattı, pisti; kısacası kimsenin yerinde olmayı arzu etme-

yeceği biriydi. İçimden güçlü bir ses şöyle dedi: 'Neden benim yerime yaşlı George hastalanmadı ki ?'" 11
Üçüncü evre "pazarlık"...
İkinci evredeki Yaratan'a ve insanlara olan öfke kaçınılmaz sonu değiştiremediğinde, ölümü biraz olsun erteleyebilmek adına, Yaratıcı ile bir tür uzlaşma girişiminde bulunuyor hasta... Burada yapılan pazarlık, ölümden kurtulmak üstüne değil, ölümü en azından belirli bir tarihten sonraya erteleyebilme üstüne oluyor (mesela bir gösteri daha yapabilmek, oğlunun düğününü görebilmek vs. gibi).
Dr. Ross, izleyici olmadan yapılan ikili görüşmelerde, ciddi sayıda hastanın, biraz daha yaşamaya karşılık "yaşamını Tanrı'ya adama" veya "kilisenin hizmetine sunma" taahhüdünde bulunduklarını söylüyor.
Dördüncü evre, "depresyon" evresi...
Bu evre, garip bir kayıp duygusuyla tezahür ediyor. Bu kayıp duygusu çok yönlü olabiliyor. Meme kanseri olan bir kadın vücut güzelliğinin kaybolacağı, rahim kanseri olan bir kadın, bir daha asla tam bir kadın olmayacağı düşüncesiyle depresyona giriyor. Buna bir de, yoğun tedavi ve hastane masraflarının getirdiği ciddi yükler, işini kaybetme tehlikesi, geride kalanların geçim sıkıntısı ile yüz yüze gelme ihtimali ve yerini dolduracak birinin olmaması gibisinden endişelerin eklenmesi, depresyonu daha da derinleştiriyor.
11 Elisabeth Kubler Ross, Ölüm ve Ölmek Üzerine, s. 73

Son evre "kabullenme"...
Bu evre, hastanın kaderiyle ilgili olarak kendisini ne çökkün, ne de kızgın hissettiği evre oluyor.
Yorgunluğun iyice artması ve zayıf düşme, neredeyse hastayı duygudan yoksun bir hale getiriyor. O dayanılmaz ağrılar hafifliyor. Kendisini bunalıma iten endişelerle savaşmaktan vazgeçiyor. Bir miktar iç barışa ve kabulle-nişe ulaşırken, ilgi alanı giderek daralıyor.
Yalnız kalmak ve rahatsız edilmemek istiyor. Ziyaretçilerin gelmesinden hoşlanmıyor ve pek konuşmuyor. İletişimi sözlü olmaktan ziyade, el kol

hareketleriyle kuruyor. Hülasa yorgunluk ve yılgınlığın had seviyede olduğu bu dönem, bir hastanın ifadesiyle "uzun yolculuktan önceki son istirahat dönemi" oluyor...
Hastaların ruhi yapılarına, yaşlarına, inançlarına ve kendilerini hayata bağlayan şeylere olan tutkunluk derecesine göre, ölüme karşı tutumları farklılık arz ediyor. Özellikle de dini inancın, hastaların ölüm karşısındaki çaresizliği yaşarken verdikleri tepkiler üzerindeki rolü büyük. Hastaların dindar olması ya da olmaması, istenmeyen sona doğru ilerlerken, bunu metanetle karşılama gücünü kendilerinde bulabilme konusunda ciddi bir belirleyici oluyor. Dindar ve özellikle de az günah işlediğini düşünen insanlar, ölümü daha sükunetle kabulleniyorlar.
Bu, onların hastalıktan kurtulma adına hiçbir çaba göstermedikleri anlamına gelmiyor; yaşamı sürdürme olasılığına her zaman kapıları açık. Ancak ölümle her şeyin bitmediğini bilmek, ölüm sonrası Yaradan katında kendilerini güzel şeylerin bekliyor olduğunu düşünmek, ölüme karşı cesaretlerini artıran bir unsur oluyor.

Böyledir gerçekten... [1]
Ölümü kabullenmek, ya da yadsımak iman işidir.
Çünkü iman ile tanım kazanır hayat ve ölüm. Yine iman belirler ölümden beklentileri.
İman deyince, iki ana iman kategorisi vardır kişinin hayat ve ölüm kurgusunu şekillendiren.
Biri ölümden sonra bir hayatın varlığına inanmak, diğeri inanmamak.
İnanmayanlar [12] için "hayat ve ölüm", varlık-yokluk anaforunda tesadüfen ele geçirdikleri bir fırsatı, bir başka tesadüfle kaybetmektir. Masallardaki gibi "bir varmış, bir yokmuşçasına". Ölümden sonrası, tıpkı hayat öncesi gibi tanımsız ve karanlıktır. Dolayısıyla hayat da, duygu ve derinlikten uzak, varsayımlara dayalı, katı bir biyolojik süreç olmaktan öte gitmez. Ölüm, hayat üzerinde bir tehdittir; sebebi bilinmeyen bir tehdit. Hayat ise ölümden kaçış... Bu sebeple inançsızlarda, ölüm düşüncesinin hayat üzerinde yönlendirici etkisi yok denecek kadar azdır. Dolayısıyla ölüm fikri, otonom bir ölümden kaçış ve dünyevi tatminlerin mümkün olduğunca azamileştirilmesi şeklinde tezahür eder.
İnananlarda [13] durum farklılık gösterir. Ölüm, sonsuz hayata açılan kapı; hayat ise, Yaratan katından bağışlanmış bir fırsattır. İnananlar için, hayat, ölüm ve ölüm

12 Burada inançsızlar kelimesi, câri hiçbir dine inanmayanlar için kullanılmıştır.
13 Burada inananlar kelimesi dar anlamda, İslam, Hıristiyanlık ve Musevilik gibi, ölüm ve ölüm ötesi anlayışı büyük ölçüde benzerlik gösteren semavi dinlere inananlar için kullanılmıştır.

sonrası tanımlıdır. Dolayısıyla ölüm ile hayat birbirini izah eder. Bu ikilemde ölüm, hayata bir misyon yükler, hayatı sebepli kılar. Ve bu yönüyle ölüm

fikrinin, hayat üzerine ciddi yansımaları olur. Ancak inananlarda da, ölüm düşüncesinin hayat üzerindeki etkisi, mensubu oldukları din ve kendilerinin o dine bağlılıklarına göre değişir. Koyudan açığa gidildikçe, bu etki giderek azalır.

İnancı güçlü Müslümanlar, hayatı, gelmek dönmek türünden bir eylem gibi değerlendirirler ve hayatla ölümün bağını, Kur'an-ı Kerim'deki şu kısaak ayet ile kurarlar.
Biz Allah'a aitiz ve şüphesiz O'na döneceğiz. (Bakara Suresi, ayet 156)
Gerek hayat, gerek ölüm, din ile birlikte kurgulandığında bir sebep kazanır. Bunun dışında ne hayata, ne ölüme, sebebe ilişkin izah getirmek mümkün değildir.
Allah'a ve O'nun ahirete ilişkin vaadine olan inanç ne ölçüde güçlüyse, kişinin ölüm ötesi kurgulan da o denli güçlü ve tatminkar olur.
Hayatla olan tutkusal bağın dokusunu da bu inancın gücü belirleyeceği için, inançlı olmak, yaşamın ivmesini belki biraz düşürür ama ahiretin ivmesini de büyük nispette arttırır.
Görünüşte hayat sebep, ölüm sonuç gibidir. Ama ölüm, hayatla birlikte doğar. Bu manada ölüm hayattan kopuk düşünülemez. Dolayısıyla, ölümü görmezlikten gelmenin neticeye tesiri olmadığı gibi, insan bilinç ve ruhuna da olumlu hiçbir tesiri yoktur.
', i
Ölümü kader bilmek, ölümü kabullenmeyi, ölüm fikrine tahammülü kolaylaştırır. Tersi durum ise, ölümü yadsımayı ve ölüm fikrine yabancılaşmayı getirir.
Sonuç olarak, kaybedilecek şeyin değeri kişinin yüreğinde ne ise, korkusu da o denli olur.

"Ne fayda ki zamanımızda insan, kendine mezar hazırlar da, kendini mezara hazırlamaz." 14
krizi, kanser, trafik kazası...
Sevdiklerimizi hep bu ve benzeri bahanelerle bırakıp döneriz ölümün kapısına. Biliriz; kapanınca açılmaz o kapı.
Meçhul, nöbet tutar önünde, akıbet ise ardına gizlenir.
Yine biliriz; ölüm, ayrılıklardan bir ayrılık değildir. Dur demesi, peşinden gitmesi, bir daha kavuşması yoktur.
Ama buna rağmen, bir garip teslimiyetle razı oluruz bu kavuşması olmayan ayrılığa.
An gelip çattığında, öfkeyle teslimiyet arası bir duyguyla, "buraya kadarmış" diye geçiririz yüreğimizden belli belirsiz. Ve tarifsiz bir duygu ve kafa karmaşasıyla, bir çırpıda hazır ederiz sevdiğimizi gurbetin en sonuncusuna.
14 İsmail Çetin, Ehli Sünnetin Nazarı İtikadın Ölçüsüdür, s. 426.

Acziyet, şefkatle tutar elimizden getirir bizi kabrin başına. Biz vermeyiz, o sıyrılır gider kollarımızdan kara toprağın bağrına. Sonra dizde derman tükenir, usulca ilişiriz taze açılmış çukurun bir ucuna. Topraktan yükselen buğudan sanırız yanmasını ciğerimizin. Oysa toprak değil, acziyettir ciğerimizi yakan o anda.
Geçen günlerle birlikte önce kor olur, sonra da yavaş yavaş soğur ayrılığın acısı. Ardından bir yol tutar yüreğin derinliklerine ve birikmiş acıların yanında kendine bir yer bulup yerleşir.
Biz de böylelikle, sevdiğimizi kabre, acısını yüreğimize gömeriz...
Ölüm ölenin olur, hayat bize kalır. Bu yüzden, güç de olsa, yüzümüzü tekrar döneriz hayata. Ve tepelenmemiş yollarda bizi bekleyen akıbetimize doğru, önce ağır, sonra hızlı adımlarla koyuluruz yola.
Yol halidir işte...
Menzile varma telaşı unutturur geçenleri. Şunlarm cevabı ise, bir sonraki rastlaşmaya kalır... Bir adım ötesinde ölümün; ne bekler insanı ? İyilik kötülük nerede birikir ?
Cömertlik-cimrilik, adalet-zulüm, tevazu-kibir nereye yazılır ?
Ne olur bunca fâninin öyküsü ?
Yaşarken ölümü dikkate almamaya çalışır insanlar. Çünkü aksi durum, onların yaşama yoğunlaşmalarına engel olur. Ölümün gizemli kalması gerekir ki yaşam tılsımını kaybetmesin.
50
• Ahmet Deniz
İnsanların çoğu, bilinçli ya da bilinçsiz hayat nimetinin varlığını sorgulama gereği hissetmez. Haliyle böyle bir tavır, ölümü ve ölüm sonrasını sorgulamayı da gereksiz bulur. Bu da, ölüm sonrasına ilişkin olgunlaşmış bir fikrin insan zihninde kendine yer bulmasını zorlaştırır.
Ama öte yandan ölüm korkusu, insan zihninde çok belirgin bir yer tutar. Çünkü insan tecrübesiyle bilir ki hastalık, kaza ya da musibetlere benzemez ölüm. Bir kez gelir ve telafisi yoktur.
Ama insan, onca tecrübe ve korkuya rağmen, anlaşılmaz bir beceriyle bu korkuyu yaşanacağı ana erteler ve ölümü yakın bir korku olma durumundan çıkarır.
Oysa, bir saniye sonra neyle karşılaşacağını önceden kestirme yeteneği olmadığını ve ölümün de o sonraki saniyelerden birine gizlenmiş olduğunu bilmesine rağmen.
Ölüm mü sebeplerin ardına gizlenir, yoksa biz mi onu öyle görmek isteriz bilinmez. Ama teamül böyledir; daima sebepler öne çıkar, ölüm ikinci planda kalır. Hiç sebebin olmadığı yerde, sebep en azından kalp krizi olur.
Sebebi öne çıkarmanın, ölümün insan hayatındaki kesinliğini ve yenilmez oluşunu yumuşatan bir etkisi olabilir. Çünkü ölümün önüne geçilememesinin, ilmen ya da tıbben hiçbir cevabı yoktur. Tıp ancak, ulaştığı bilgi ve teknolojik

seviyeye bağlı olarak, ölümün görünürdeki bu sebeplerine bir yandan tedavi, bir yandan izah geliştirmeye çalışır. Ama karanlığın başladığı yerde o da susar.

Peki ölümün karanlıkta kalan cephesi nasıldır ? Hayatın ötesi var mıdır ? Varsa, orada nelerle yüz yüze gelir insan ? Hangi şey onu dönmekten akkor ?

¦İl'
I

i ı
.1 ¦

Oessiz sedasız dönen dünya.
Geceyi usulca silen gündüz.
Her gün yeniden doğan güneş.
Söz vermişçesine ardarda gelen günler...
Sanki hepsi elbirliği etmiştir de, ürkütmek istemez bizi.
Biz de, mutluluklara, hüzünlere, arzulara, kaygılara yakasını kaptırmış yüreğimizle katılırız bu tempoya.
Ve bu böyle sürüp gider.
Ta ki, günlerden biri sözünü bozana kadar.
Ta ki bir el araya girip, "sen buraya" diyerek, bulunduğumuz hal üzere bizi o karanlık köşeye çekene kadar.
Buraya kadarı herkes için malum.
Buradan ötesini Kur'an-ı Kerim'den dinleyelim:

Can boğaza dayandığında ve siz o esnada bakakal-mışken, biz o kişiye sizden daha yakınızdır, ama siz göremezsiniz.
(Vakıa Suresi, ayet 83-85)
De ki: "Size vekil kılınan ölüm meleği canınızı alacak, sonra Rabbinize döndürüleceksiniz." (Secde Suresi, ayet 11)
Ve O (Allah), kullarının üstünde Egemen'dir; size koruyucular gönderir. Nihayet herhangi birinize ölüm gelince, elçilerimiz bir eksiklik yapmaksızın onun canını alırlar.
Sonra onlar gerçek Mevlâlarına döndürülürler. Haberiniz olsun, hüküm O'nundur. O, hesap görenlerin en hızlısıdır.
(En'am Suresi, ayet 61-62)
Akıbet, can alıcı meleklerin görünmesiyle birlikte ayan olur kişiye. İlişik kesme işlemini takiben, can bedenden ayrılır ve görünen alemle irtibat sona erer. Kişiye ait dünya dosyası, hesap gününde yeniden açılmak üzere geçici olarak kapatılır. İyiler iyiliğiyle, kötüler kötülüğüyle kalır bu anda. Tevbe etme, yeni bir fırsat ya da telafi imkanı ebediyen ortadan kalkar. Herkes ameliyle toplanır.

Böyledir işte... Son satıra ölüm yazılmıştır. Bu nedenle âdemoğulları için netice hiç değişmez. İklimden iklime yol tutar, rüzgara göğsünü verir, sele karşı durur, ölüm karşısında diz çökerler.

De ki: "Kendisinden kaçtığınız ölüm muhakkak karşınıza çıkacaktır. Sonra görüneni ve görünmeyeni bilen Allah'a döndürüleceksiniz. O size yaptıklarınızı haber verecektir."
(Cum'a Suresi, ayet 8)
Bir "ecel-i müsemma" 15 vardır ki, gölge gibi takılır kişinin peşine. Ya amansız bir hastalık olur bekler dibinde, ya da bir kalp kriziyle dikilir önüne. Gün olur elim bir trafik kazasında, gün olur er meydanında yakalar vakti geleni. Önceden kestiremez hiçbir fâni, ne zaman, nerede ve ne şekilde öleceğini. O ânın bilgisi yalnız Allah'a aittir. Çünkü hayat ve ölüm, dayanağını Allah'ın dilemesinden alır. Allah'ın dilemesi belirler, baharı hazandan ayıran zamanı. Allah'ın dilemesi müstesna, vakit gelip çatınca an bile sekmez.
Bahar ya da güz farketmez; o anda emaneti teslim farz olur.
Hiçbir kimse Allah'ın izni olmadan ölmez. O, vakti belirlenmiş bir yazıdır. Kim dünya nimetini isterse ona ondan veririz. Ve kim ahiret nimetini isterse ona da ondan veririz. Şükredenlerin mükafatını vereceğiz.
(Âl-i İmran Suresi, ayet 145)
Allah, eceli geldiğinde hiç kimseyi ertelemez. Allah, yaptıklarınızdan haberdardır. (Munafikun Suresi, ayet 11)
' Allah katında, o kişi için belirlenmiş süre. Belirlenmiş ecel.

Hep aynı gaflettir insan için, değişmez; ölüm kendine uzak, başkalarına yakındır.
Oysa ölüm yelidir bu... Nereden ve nasıl eseceği hiç belli olmaz. Gün olur başakta döker daneyi, gün olur kurumasını bekler.
Bu fikir, ancak hak vaki olduğunda değişir birçokları için. Ve onlar ancak, ölümle yüz yüze geldiklerinde anlarlar ölüme her yerin aynı uzaklıkta olduğunu. Bazen bir an kadar anidir ölüm ve kişiye sevdikleriyle vedalaşma fırsatı bile vermez. Bazen de cehenneme nispet günlerle, yaşadığına pişman eder kişiyi. İster ani gelsin, ister yavaş yavaş, bir başka haldir ölüm hali, diğerlerine benzemez, "sekeratu'l mevt" 16 diye niteler bu hali Kur'an'ı Kerim, yani "ölüm sarhoşluğu". Her beşer sadece bir kez yaşar bu ayılması olmayan sarhoşluğu. Sekeratu'l mevt çökünce, bedensel fonksiyonlar birbiri ardınca durur. Dış dünya ile her türlü irtibat kesilir. Bir noktaya sabitlenip kalan gözler, tüyler ürperten bir donukluğa bürünür. Öyle ki, isabet ettiği her şeyi deler geçer, oradan da sonsuza yol tutar sanki.
Tevbe kapısı kapanır ve pişmanlık anlamını yitirir bu anda. Geriye dönüş yolları tümüyle tıkanır ve sadece o andan ötesi kalır kişi için. Geçmiş adına her şey biter, gelecek ise korkunç bir belirsizliğe bürünür.

16 Sekeratu'l mevt, ölüm sarhoşluğu demektir. Bu terim, Kur'an-ı Kerim'de geçer ve şöyle buyurulur : "Ölüm sarhoşluğu gerçekten gelir; ey insan, işte bu senin öteden beri korkup kaçtığın şeydir." (Kaf Suresi, ayet 19)

Herkes hazırdır... Diğer alemin mensupları hiç eksiksiz bu töreni tamamlarlar. Nimet iade edilir, emanet teslim alınır. Böylelikle ruh ile bedenin yıllar süren muhabbeti sona erer. Ve can çekilmeye başlar ayaktan başa doğru. Ardından aynı yönlü bir soğuma takip eder bütün vücudu...
Ve kişiyle dünya arasına, kıyamete dek açılmayacak bir perde çekilir.
Yüce Rabbimiz şöyle buyurur :
Sonunda onlardan birine ölüm gelince: "Rabbim! Beni geri çevir, belki, terk ettiğim dünyada iyi işler yaparım" der. Hayır! Bu onun söylediği boş bir sözdür. Arkalarında, tekrar diriltilecekleri güne kadar onları geriye dönmekten alıkoyan bir engel vardır.

(Mu'minûn Suresi, ayet 99-100)
Sekeratu'l mevt anında, maddi alem ile tüm bağları kopar kişinin. Yeryüzü yaşamına uygun ve o ortamdaki eylemleri gerçekleştirebilecek şekilde tasarlanmış bedenle işi biter, yeni boyuta intikal süreci başlar. Bu esnada, manevi alemin sakinleri17 onun gözlerindeki perdeyi kaldırırlar ve kendisi ile irtibata geçerler.
Kişi, benzerini daha önce hiç yaşamadığı, tahayyül sınırlarının dışında bir buluşmayla yüz yüze gelir. Derken kapı aralanır ve o incecik aralıktan ölümden sonraki istikbalin gözleri alan ışığı sızar. Bu anda kişinin idrak ve muhakemesi bütün haşmetiyle ayaklanır; bir şefkat emaresi ya da bir çift güzel söz için tetiğe geçer.
' Melekler.

Bu buluşmanın, inananlar ve inanmayanlar cephesinde nasıl cereyan ettiğini Kur'an-ı Kerim şöyle anlatır:
Melekler, arınmışların (temiz insanların) canlarını alırken: "Selam size; yaptıklarınızın karşılığı olarak cennete girin" derler.
(Nahl Suresi, ayet 32)
Şüphesiz, "Rabb'imiz Allah'tır" deyip sonra doğrulukta devam edenlere, melekler: "Korkmayın, üzülmeyin, size söz verilen cennetle sevinin" diyerek inerler.
"Biz dünya hayatında da, ahirette de size dostuz. Burada, canlarınızın çektiği, umduğunuz şeyler vardır. Bağışlayan ve acıyan Allah katından bir ikram olarak."
(Fussilet Suresi, ayet 30-32)
Melekler kendilerine yazık etmiş kimselerin canlarını alırken onlar : "Biz hiçbir kötülük yapmıyorduk" diyerek teslim olurlar. (Melekler ise onlara şöyle der:) "Hayır; Allah sizin yaptıklarınızı çok iyi bilendir."

(Nahl Suresi, ayet 28)
Melekler, "Tadın yakıcı azabı" diyerek, yüzlerine ve sırtlarına vura vura canlarını alırken o kâfirleri bir görsen.
(Enfâl Suresi, ayet 50)
Melekleri görecekleri gün, işte o gün günahkârlara hiçbir sevinç haberi yoktur ve onlar: "(Size, sevinmek) yasaktır, yasak!" diyeceklerdir.
(Furkan Suresi, ayet 22)
Bu an müthiş bir andır. Çünkü kişinin hayat bilançosu ilk semeresini bu eşikte verir.

Eğer kişi takva18 sahibi bir Müslüman ise, meleklerden gördüğü hoş ağırlamayla, üzerindeki şaşkınlık ve endişe bir anda mutluluğa dönüşür.
Bu günüyle karşılaşacağını bilmenin mükafatıdır bu. Bu günü hatırda tutmanın mükafatıdır. Sağlam ipe tutunmanın, doğru vaade güvenmenin karşılığıdır. Öyle bir mutluluktur ki, yer ile gökler arasına bile sığmaz sevinci.
Eğer kişi, bir müşrik,19 bir fasık,20 bir kafirse,21 umulmadık bir karşılaşmadır bu onun için.
Kısa bir intibak sürecinin ardından, korku teslim alır her yamacı. Bir kaçış, bir çıkış yolu arar kendine ama hangi yana dönse umutsuzluk durur karşısına.
Anlar ki, ne direnmenin, ne bahanenin kıymeti yoktur burada; gördüğü de kabus değildir.
Kibrin, inadın ve ihmalin bedelini düşünür o anda. Yoluna, yoldaşına lanet eder. Hayata gelmemiş olmayı diler ardından.
18 Takva : Korkmak, sakınmak demektir. Takva sahibi olmak ise, Allah'ın emir ve yasaklarına uymakta titizlik göstermek, ibadetleri tam manasıyla yerine getirmek demektir.
19 Müşrik : Allah'a eş koşan, Allah'a her hangi bir şeyi denk, benzer, ortak tutan. Allah'tan gayri tanrılar edinen. Hükümde, uluhiyette ve rububiyette Allah'tan başkasını ona ortak veya denk tutan. Sadece Allah'a ait olan özelliklere başkalarının da sahip olabileceğine inanan.
20 Fasık : Allah'ın emirlerine aykırı davranan, inat edip ayak direten, günah işlemeyi alışkanlık haline getiren kimseye denir. Bu anlamlarına ek olarak Kur'an-ı Kerim'de, küfür, isyan, yalan kavramlarına karşılık olarak da kullanılmıştır.
21 Kafir : Sözlük mânâsı; "bir şeyi örtmek, gizlemek" demektir. Allah'ı inkar edene veya Allah'ın indirdiği dini, peygamberi, kitabı ve bu kitaptaki emir veya haberlerden herhangi birisini inkar edene kafir denir.

"Ölüm müminler için bir rAhmet kapısıdır. Yoldan çıkanlar içinse, sonsuz karanlıklar kuyusudur."2'1 diyerek, aradaki derin uçuruma, kavuşmaz uzaklığa dikkatleri çekiyor üstad Bediuzzaman.
Evet... - • 'H;"
Ölümün gözlerden gizlenen yanı böyle. İşin dünya tarafı ise malum...

Gözyaşları ve hıçkırıklar arasında son yolculuğuna uğurlamr kişi. Tahta bir sanduka içerisinde kabrin eşiğine kadar süren yolculuğun ardından toprakla buluşur.
Birkaç resim ve birkaç parça eşya geriye hatıra kalır kendisinden. "RAhmetli" diye anılır bir zaman, daha sonra da anılmaz olur. Unutulur gider her giden gibi. Kazandığını yüklenir, yüklendiğiyle hesap gününü bekler öncekiler gibi.
Hz. Peygamber (s.a.v.) bir hadisinde kıymeti bilinmesi gereken değerleri şöylece sıralamış;
"Beş şeyden önce, beş şeyin kıymetini bil:
İhtiyarlamadan önce gençliğin,
hastalıktan önce sıhhatin,
fakirlikten önce zenginliğin, , .
meşguliyet gelip çatmadan önce boş zamanların
ölmeden önce hay atın... 'i'.,.
Bütün bunları ganimet ve fırsat bil."
Ahirete giden yolda, zamanın kıymetini bilme sunda da şöyle buyurmuş Hz. Peygamber (s.a.v.);
22 Bediuzzaman Said Nursi, Lem'alar s. 198.

"Sabaha kavuşunca, akşamı bekleme. Akşama erince de sabahı bekleme. Hayatından ölümüne, sıhhatinden hastalığına bir şeyler ayır, yani istifade et."
Ehl-i Sünnet23 alimlerinin çoğuna göre ölüm, yokluğa ait bir iş olmayıp, varlığa ait bir iştir.
Yani hayat ile ölüm karşılaştırması, canlılık-cansızlık, varlık-yokluk veya yaratılmakla yaratılmamak gibi bir olumlu ve olumsuz karşılaştırması değildir. Daha ziyade hareket-sükun, toplanma-dağılma, açıklık-gizlilik, geliş-gidiş, gibi bir tezat karşılaştırmasıdır.24
Dağılan, yine toplanabilir. Giden, tekrar gelebilir. Sükun, tekrar harekete dönüşebilir. Yani bir devamlılık hali mevcuttur.
Hayat ölüm ilişkisi de böyledir.
Allah'ın dilemesiyle ölümden hayat çıkar...

23 Hanefi, Şafii, Maliki ve Hanbeli gibi hak İslam mezheplerinin genel adı.
24 Elmalık Hamdi Yazır, Elmalılı Tefsiri 8. cilt, Mülk Suresinin Tefsiri.
«_/eygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.); "Lezzetleri tarumar eden ölümü çokça anın." buyurmuş...
Üstad Bediuzzaman bu hadisi şöyle tefsir ediyor;
"İhlâsı zedeleyen, riyaya ve dünyaya sevkeden, tûl-i emel25 olduğu gibi; riyadan nefret veren ve ihlâsı kazandıran, râbıta-i mevttir.26 Yâni: Ölümü düşünerek, dünyanın fâni olduğunu anlayıp, nefsin hilelerinden kurtulmaktır.21
Ölümden korkmak veya ölümü düşünüp de dertlenmek değildir ölümü anmak. Bu taktirde ölüm, ölmekten öte bir anlam taşımıyor demektir kişi için. Ölümü anmak, sonuçları itibariyle ölümü düşünmek ve bu yolla ölüm sonrasına dair bir

fikir sahibi olmaktır. Birey ancak, ölüm sonrası zihninde tatminkar bir karşılık bulunca, hayat-ölüm-insan bağlantısını kurup, bir insan olarak dünyadaki konumuyla ilgili değerlendirme yapma fırsatını elde eder.
!¦"
İ
25 Sonu gelmeyen istekler, dünyaya düşkünlük.
26 Ölümü düşünmek.
27 Bediuzzaman Said Nursi, Lem'alar, s. 152.

Ölümü, hayatın geçiciliğini düşünerek, nefsin sonu gelmez ve tehlikeli isteklerine direnecek gücü kendinde bulur.
Hiç şüphesiz ölüm, insana verilen mühletin sonudur. Ardından, iyilikle kötülüğün eksiksiz karşılık bulacağı güne kadar bir uyku gelir.
Sonu ya mutluluğa çıkar, ya hüsrana. Tarlaya tohum atıp, hasadı gözlemek gibi...
Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyuruyor : "Kim ölürse kıyameti kopmuş demektir." Müthiş bir şey, ölüme uyuyup da kıyamete uyanmak. Akıbetin bastırılmış tasası yeniden alevlenip bütün bedeni sardığında, yalnız başına mahşerin ürkek kalabalığına karışmak...
Müthiş bir şey bu; hele ölümle her şeyin bittiğini sananlar için...
Yüce Rabbimiz buyuruyor:
Sizi çağırdığı gün, Ona hamd ederek davetine uyarsınız ve (kabirlerinizde) pek az bir müddet kaldığınızı sanırsınız.
(İsrâ Suresi, ayet 52)
"Dağa bir kuş konup uçsa eğer,
Dağa ne noksan, ne fazlalık gelmez." demiş şair.
Haddini bilen, kendini tanıyor demektir.
Topuğuyla yeri, başıyla göğü delecek halde değil insan.
Doğmak ve ölmek, herkesin yaptığı bu...
Bu yüzden, ölüm ile arasındaki mesafe iyice kapanmadan, samimiyetin sıcak yastığına baş koyup, yaşamı boyunca en az bir kez sormalı kişi.
Ne için yaşadım, ne uğurda ölüyorum ?
Herkes kendine oynadığı oyuna bir son verip, mert ve dürüstçe cevabını vermeli bu sorunun.
Ve en önemlisi, herkesten önce kendi inanmalı verdiği cevaba...
Hz. Ali (r.a.) diyor ki:
"Eğer biz öldüğümüzde kendi halimize bırakılacak olsaydık, ölüm her canlının rahatı olurdu.
Fakat bizler öldüğümüz zaman tekrar diriltileceğiz ve her şeyden sorguya çekileceğiz."
Yüce Allah Kur'an- Kerim'de şöyle buyurur: "tv

İnsanlar "inandık" demeleriyle kendi hallerine bırakılacaklarını ve imtihana çekilmeyeceklerini mi sandılar ?
(Ankebût Suresi, ayet 2)]¦/;.
! i

ayatın varlık sebebi, kendisiyle içice geçmiş başka sorularla birlikte, düşünenler için bilmecenin en büyüğü. Ve hayatın bir bedelinin olması gerçeği, onu, her şeyden önce cevaplandırılması gereken bir olgu haline getiriyor.
İnsan hayatı ve insan hayatının temel öğeleri sayılabilecek kimi gelişmelerin, maddi verilerle hiçbir izahı yok.
Mesela bir insan olarak yeryüzüne gelmek.
Hayat ve ölüm gibi iki olgu ile yüz yüze olmak.
Hayata gelmeden önce, cinsiyetini, ana-babasmı, kardeşini, akrabasını, soyunu, milletini, ırkını seçememek.
Havaya, suya, beslenmeye muhtaç olmak.
Zamanla kayıtlı olmak; yani geçmişi silememek, geleceği görememek.
Duygular, zaaflar ve diğerleri...

İnsan olmak, insanın kendi talebi değil. Keza hayat ve ölüm hususunda da insanın fikri alınmıyor. Üstelik bu tekliflerin tümünü ya da beğenmediği herhangi birini geri çevirebilme gibi bir serbestiye de sahip değil.
Bunları ister görmezden gelin, ister isyan edin, ister kabul edin; her halükârda bu acizliğin, dinin getirdiği açıklama dışında bir açıklaması yok.
Hayat bahçesine böyle iniyor insan. İradesi hiç bulaştırılmadan, itiraza mahal bırakmadan. Tıpkı akvaryumdaki balık ya da kafesteki kuş gibi. Veya duvardaki tablo ya da saksıdaki çiçek gibi.
Acizlik dört yanı tutmuş.
Hayata böyle başlamak tuhaf...
Daha da tuhafı, ağırbaşlı bir suskunlukla nelere razı olduğunu görmezden gelip, bunları hesaba katmadan yaşamak.
Niyedir bu suskunluk ? Kabulden mi ?
Değil... Sadece kayıtsızlıktan.
Görünürde bir kabul varsa, kayıtsızlığı sürdürebilmek içindir. Çünkü pervasızca yaşamanın yolu kayıtsızlıktan
geçer.
Bir ses, ısrarla hayatı fazla didiklemememizi fısıldar bize. Didiklersek tılsımın bozulacağıyla korkutur hepimizi. Ve böylelikle bir yanımızı teslim alır, kalan kısmıyla yaşamaya mahkum eder bizi.
Tıpkı sigara, alkol ya da uyuşturucu gibi. "Neden ?" diye sormamamız gerekir. Eğer sorarsak, eskisi gibi tad vermez bize..
Ürkeriz, bir anlama kavuştuğu taktirde hayatın geti-

receği sorumluluktan. Unutmak isteriz onu, hatırlanmaması gereken mahrem sırlar gibi.
Ne kadar az soru, o kadar az cevap... Şeytani bir ilke bu. Topu topu, biraz daha dilediğince yaşamak, biraz daha özgürlük için bütün bu kaçış.
Her fırsatta mesuliyetin gereğinden ve faziletlerinden dem vururken, neden içinde mesuliyet olmayan bir hayat hep daha sevimli gelir bize ?
Üç unsur...
Başka şeyler de vardır ama, varoluşun sırrına giden yolda, en başta şu üç unsur dolanır insanın ayağına.
Birincisi bilinçli umursamazlıktır ki genelde ya inattan ya kibirden ya da menfaatten gelir,
ikincisi yanlış bilgilenmedir ki genelde kaynağı ya kulaktan dolma bilgiler ya da telkindir,
sonuncusu ihmaldir ki bunun sebebi de hafife almadır.
Sonuç itibariyle hepsi de, öncelikle insan düşüncesinde, ardından his, algılama ve davranış alanında doğrudan ya da dolaylı hissettirir kendini.
İşte aynı şeye bakıp farklı görmenin, aynı şeyi duyup farklı anlamanın sebebi bunlardır. Berrak olanı bulandıran, çok basit tahlilleri bile karmaşa haline getiren yine bunlardır.
Aslında 'gerçek' apaçıktır... Bilerek ya da bilmeyerek, biz bulandırırız onu. Bu bulandırma kısa süreli bir rehavet sağlar bize. Geçici bir tatmin, geçici bir huzurdur bu. Ki 'gerçek' bizi tekrar dürtene kadar sürer.
İnsanız... Sahip olduğumuz her türlü beceri ve sıfat-

tan önce insanız. Ve insan olmanın maddi evrende bize sağladığı tartışılmaz bir ayrıcalığın üstüne kuruyoruz yaşamımızı. Bu ayrıcalığın keyfim sürerken, ne insan olmanın ne de bu uçurum seviyesindeki ayrıcalığın bilincindeyiz.
İnsan olmak, dünyada olmak, varolmak izah bekler. Bir insan olarak evrendeki varlığımızın maksat yönüyle aydınlanması buna bağlıdır. Öte taraftan maddi verilerle insan olmaklığm açıklanma imkanı da yoktur.
İnsanız ve aklımızı meşgul eden şeylere bir nokta koymanın tatlı huzurunu yaşamak isteriz. Değilse, bir şeylerin yarım ya da eksik olduğu hissi ile sürekli rahatsız oluruz. Bu durumda, ya içimizdeki kuşkuyu doğruyla veya yanlışla bastırmak, ya da cevapsız kalmış şeylerin şifa bulma/ sancısı ile yaşamaya alışmak zorundayız.
Ökçelerimiz üzerinde geriye dönüp görmezlikten gelmek, kulaklarımızı tıkamak ya da düşüncemizi heves ve arzularımıza uygun yorumlar yapmaya zorlamak, gerçekle olan yüzleşmeyi ertelemek adına birer yöntem
olabilir.
Ama bütün bunların gerçeğe etkisi ne ? Hangi çaba gerçeği değiştirmeye kadirdir ?

Güneş her gün yeniden doğar. Dünya döner, gece gündüzü kovalar. Hazan gider, bahar gelir. Ağaçlar ölümünden sonra yine dirilir. Ve bu böyle devam eder. Derken, yeniler gelir biz gideriz ve eksikliğimiz de hiç hissedilmez.

Kıyamet suresi 14. ayetinde "İnsan kendi kendinin şahididir." buyurulur. Öyledir gerçekten.
İnsan kendini avutur ama aldatamaz. Niye direniriz gerçeğe ?
Hastahanede, hapishanede ya da herhangi bir yerde olsak, bunun bir izahı vardır. Ama dünyada oluşumuzu nasıl izah ederiz ?

¦:,t:
(Allah) buyurdu: "Birbirinize düşman olarak inin. Yeryüzünde belli bir vakte kadar sizin için bir yerleşim ve geçim vardır."
Dedi ki: "Orada yaşayacak, orada ölecek ve yine oradan (dirilip) çıkarılacaksınız!"
(A'raf Suresi, ayet 24 - 25)
Bu sözler, en yetkili makama, emrinde ve hükmünde ortağı olmayan yüce arş'm sahibi Allah'a aitti.
Muhatabı ise, Hz. Âdem, eşi ve hasımları İblis idi.
Arş'ın sakinleri, bu sözlerle titrediler.
Çünkü onlar, kainatın Rabbi Allah bir şeye hükmedince, ne göklerde ne yerde hiç bir kimseye muhayyerlik28 olmadığını iyi bilirlerdi.
Göklerin, yerin ve ikisinin arasındakilerin Rabbi Allah, yarattığını denemek istemişti.
' Seçme serbestisi.

Yaratmış, ardından da küçük bir imtihana tabi tutmuştu insanı.
Her şey serbest, sadece ama sadece bir şey yasaktı; "o ağacın meyvesi".
Ancak yasaktaki gizem, yine can evinden vurmuştu insanı. Bir de "ölümsüzlüğün" aklı baştan alan cazibesi.
İyi tespit etmişti insandaki "ölümsüzlük" zaafını İblis. Ve oradan yakalamıştı Hz. Âdem ve eşini.
İlk imtihanı ve ilk hezimetiydi bu insanın.
Böylece başladı, doğru ile yanlışın kıyamete kadar sürecek mücadelesi. Cennette başladı ve "inin" emri ile yeryüzünde devam etti. 29
İşte o gündür bu gündür, aralık vermeksizin yeryüzüne iner durur insanoğlu. Ne konarken, ne göçerken sorulmaz kendisine. Böyledir yazgı...
Bir kere ve sadece kendi yerine yaşar insan. Ve bir kere ölür; yine sadece kendi yerine. Ne hayatta ne ölümde vekalet yoktur. Herkes kendi yerine yaşar, kendi yerine ölür.
Peki, nedir ölüm ve hayatın varlık sebebi ? Buna Kur'an şöyle cevap veriyor:
29 Her ne kadar yeryüzüne iniş, bu imtihan olayından soma gerçekleşse de, insanın "yeryüzünde yaşama, ölme ve kıyamet günü tekrar yeryüzünden

dirilme" yazısı daha önceden yazılmıştı. Bunu, Bakara Suresi, 30-39 ayetlerinde Hz. Âdem'in yaratılışı anlatılırken, 30. ayette geçen "yeryüzünde" kelimesinden anlıyoruz.
"Rabbin meleklere "Ben yeryüzünde bir halife (insan) yaratacağım" demişti." (Bakara Suresi, ayet 30)
ölüm son değil • 71
O (Allah), hanginizin daha güzel davranacağını sınamak için ölümü ve hayatı yaratmıştır. O, güçlüdür, bağışlayandır.
(Mülk Suresi, ayet 2)
İşte dine göre budur dünyada olmanın cevabı. Budur hayat diye özetlenen sürenin veriliş gayesi.
Gerçek şu ki, içinde bulunduğumuz hal, dağınık, boş rüyalar değildir. Yaşadığımız her şey, ya bir öncesinin sonucu ya da bir sonrasının sebebidir. Hayatta hiçbir şey birbirinden kopuk ve bağımsız gelişmez. Hiçbir anı, öncesinden ya da sonrasından so-yutlayıp müstakil kılamazsınız. Her şey kesintisiz bir neden-sonuç ilişkisi içinde, zincirin halkaları misali birbirine eklenir ve nihai halka olan ölüme bağlanır.
Evet...
Dünyada olmak bir meseledir; hem de başlı başına bir mesele. Ve cevap bekler... Din dışı verilerle buna makul bir izah getirme imkanı yoktur. Dolayısıyla, dünyada olmanın akla uygun bir izahı, ancak dini öğretinin sağlayacağı tatminkar bir açılımla mümkündür.
72
• Ahmet den iz
olum son değ i
73
i
Kör, sağır, dilsizdir zaman.
Neler gizlenmiştir onun o koskoca mazisine.
Ne günahlar, ne veballer sinmiştir onun o koyu karanlığına.
Ne duygular, ne tutkular eriyip gitmiştir onda.
Telafisi olmayan bir eskitme, yok etme sürecidir zaman. Eskitir her şeyi, genci, güzeli, tazeyi...
Geriye doğru işlemez zaman, hep ileriyi gösterir zaman oku; geçen, mazi olup kalır zaman içinde, gelecek ise sadece bir şüphe...
Hep "ân"ı yaşamak vardır zamanda. Geriye dönüp istenmeyen anıları, ya da geleceğe gidip mutsuzlukları ayıklama şansı yoktur. Zaman sizi hangi süratle çekiyorsa, o tempoyla katılırsınız zamana. Ve bu hal, zaman sizden yüz çevirene dek sürer.
Takvimler bildirir, bilinen geçmişle, bilinmeyen geleceği. Geçmişi hesap mümkündür takvime bakınca ama gelecek sadece bir kavram...
Dün, dünde kalmıştır, bu an yaşanmakta ve gelecek de belirsizdir.

Maddi dünyada meydana gelen görünür olaylar, yaşanılan her şey, zamana muhtaçtır. Zaman yol verir onlara, zaman açar önlerini. Gül açarken de, solarken de zaman ister. Gün de öyle, güneş de... Zaman mühlettir aslında, yeniden doğmayı, doğrulup kalkmayı murad edene.
Bir büyük zaman vardır, bir de küçük zaman...
Büyük zaman, zamanın varolduğu yerden başlayıp bu güne, buradan da geleceğe akar. Küçük zaman ise, bizim zamana katıldığımız yerde başlayıp, ayrıldığımız yerde biter.
Zamandan süzülen bir damladır hayat dediğimiz süreç. Zamanın bize tahsis edilmiş incecik dilimi... Neler sığar o damla kadar şeyin içine. Gençlik, olgunluk, yaşlılık, aile, iş, iyi-kötü anılar, mal, mevki, şan-şöhret, zafer, yenilgi...
Hayat, hayatımız...
Işıktan karanlığa, gündüzden geceye yaşarız, zaman içinde o küçücük zamanı. Nefes nefese katettiğimiz, varlık ile yokluk arasında kısa bir mesafedir bize ait olan zaman. Zaman yolculuğunda halden hale geçerken, tam manasıyla bize sadık olan yegane şeydir hayatımız. İyi zamanlarda, kötü zamanlarda, sonuna dek bizimledir. Onunla başlar, beraber ayrılırız zamandan.

Nedir zaman ?
Saat kadranı üzerindeki akrep ve yelkovanın dairesel hareketi mi ?
Takvimden çekip aldığımız yapraklar mı ? Dünyanın güneş etrafındaki dönüşü mü ? Metabolizmamızda meydana gelen değişmeler mi ? Yoksa insan zihninin bir tasarımı mı ?
"Tanımlanması en zor kavram" demiş, zaman için Aziz Augustin. Gerçekten de zaman, felsefe, matematik ve fiziğin uğraşı alanına girmesine rağmen, hâlâ dört başı mamur bir izaha kavuşamamış durumda.
Zaman, geçmişten geleceğe doğru bir akış içerisindedir ve her yeni olgu bu akış içerisinde meydana gelir. Bu yönüyle, ilkel ya da gelişmiş insanın zamanı algılaması farklı değildir. Dolayısıyla zaman, günümüzde olduğu gibi geçmişte de gündelik hayatın ayrılmaz bir parçasıdır. İnsan gerek kendi varlığının, gerek çevresinde gelişen olay ve olguların zamanla ilişkiselliğini farkettiğinden beri de, zaman kavramı onun için bir merak ve araştırma konusu olmuştur.
Zaman ile ilgili düşüncelerin kökleri, antik çağlara kadar uzanır. Bu çağlarda zaman kavramına yaklaşım, bilimsel olmaktan öte sezgiseldi. Zamana dolaylı bir bakış hakimdi. Zaman, her şeyden çok, hayatı ve ölümü açıklarken işe yarardı. Dolayısıyla zaman söz konusu olduğunda temel alman, "zaman ile hayat" arasındaki ilişkiydi.

Eski Yunan'da felsefenin öne çıkması, zamana akılcı bir yaklaşım getirdi. Zaman üzerine tartışmalar, genelde, "zaman ile fiziksel dünya arasındaki ilişki" ve "zaman ile bilinç arasındaki ilişki" üzerinde odaklandı.

Platon'a göre ruh yokken zaman vardı, yani zaman ruhtan önceydi. Aristotales'e göre zaman "hareketin ölçüsü" idi. Permenides ve Elea'lı Zenon'a göre ise zaman bir his yanılmasıydı.
Sonraları büyük fizikçi Newton ile birlikte zamana yaklaşım bilimselleşti. O'na göre zaman mutlaktı. Fiziksel dünyadan bağımsızdı. Sonu ve başlangıcı olmayan, süreklilik arz eden bir kavramdı. Evren var olmasa da zaman vardı. Zaman, gerek evren, gerekse de evrende meydana gelen bütün değişimlerin içinde yer aldığı bir kap gibiydi.
20. yüzyılda, zamanın uzaydan ayrı ele alınamayacağı, uzay zaman sürekliliği kuramı ile Einstein tarafından
ortaya atıldı.
Zaman ilişkiseldi, dolayısıyla mutlak zaman diye bir şey yoktu. Hızın veya kütlenin büyüklüğüne göre değişebilmekteydi . Dolayısıyla göreceliydi (izafiydi). Tıpkı güzellik, lezzet gibi, zamanın da bir "bize göresi" vardı. Yani zaman bir sezgi biçimiydi ve bilinçten ayrılamazdı.
Zaman üzerine çok şey söylendi, çokta söylenecek. Ancak görünen o ki, zamanın kesin bir tanıma kavuşması muhtemelen olmayacak.
Neden derseniz.
Örnek olarak :

Varlığın penceresinden bakıp, "mutlak yokluk" izah edilebilir mi ?
Bu soruyla kastedilen, ekmek ya da suyun yokluğu türünden bir yokluk değildir. Mutlak anlamda bir yokluktur ki, bu anlamda bir yokluğu tahayyül için, zihindeki varlığa ilişkin referansları kullanmamak gerekir. Bu da, aklın çalışma düzeni göz önüne alındığında imkansızdır.
Zaman da böyle...
Zamanla kayıtlı iken, zamansızlığı idrak etmek mümkün mü ?
"Zamanın durması" veya "sonsuzluk" gibi kavramlar, bizde, "ölümsüzlük" ya da "eskimenin olmaması" gibi tasavvur edebileceğimiz çağrışımlar yapar.
Diğer taraftan zamansızlık, "geçmişi, şu ân'ı ve geleceği" aynı anda görebilmemiz anlamına gelir.
Peki, "geçmişi, şu ân'ı ve geleceği" aynı anda görebileceğimiz bir konumu tasavvur edebilir miyiz ?
Edemeyiz... Çünkü zihnimizdeki zaman kavramı bunu düşünebilmemize imkan tanımaz.

"Benden önce zaman yoktu,
Benden sonra da olmayacak.
Benimle doğacak,
Benimle son bulacak." -, •.
Daniel von Czepko. ¦.;?\•¦¦:¦:.¦¦

J_)elki kimimiz aynı zaviyeden bakmıyoruz dünyaya Daniel von Czepko ile. Ama paylaşırız hepimiz şu dizelerini. Çünkü zamanın, ona da bize de bakan yüzü aynı; hayat...
Zaman bizimle kaim değil. Ama bizim için, biz varsak
zaman var.
: Bir hayatımız var ve onu biz sürükledik buralara.
Zaman ve mekanda kaybolmak da var, onu anlamlı kılmak da.
Üstüne gitmemiz, hem de hiç çekinmeden gitmemiz
gereken bir mesele bu.
ol um
son değil • 79

78 • Ahmet Deniz
İhmal, yeri gelir uçurum olur. İnat da, ışığı keser.
Arzuların eline terk etmemeli yaşamı. Çünkü, zamandan çalınmış bir fırsat ya da zamanın bir cilvesi değildir hayat.
Zamanı Yaratan'm bize bağışladığı kıymetli bir hissedir o.
Zamandan bize düşen hisse...
Hayat, bir türlü maksadına uygun bir konumlandır-maya kavuşamıyor zihnimizde. İkinci bir fırsat tanınmadığını bilmemize rağmen, fırsat kelimesine yüklediğimiz yanlış anlam yüzünden yangından mal kaçırır gibi yaşıyoruz hayatı.
Çünkü ya bilmeyenlerden dinliyoruz hayatın tarifini ya da kendimiz tanım getirirken bilme ile anlamanın arasındaki ince çizgiye basıyoruz hep.
Böyle olunca, hayat ümit ile korku arasında gidip gelen bir süreç haline geliyor bizim için.
Korku çöktüğünde ümide sarılıyoruz.
Korku silinince, azgınlık teslim alıyor benliğimizi.
Hırsın eline bırakıyoruz kendimizi, mani olamıyoruz hırsın bizi örselemesine.
Bir türlü kabul edemiyoruz, her ekenin biçemeyeceği gerçeğini.
Güneşle doğuyor, geceyle batıyoruz. Kurutmuyoruz terini bir türlü hayatın. Eğil diyorlar, yıkılıyoruz biraz menfaat için. Neleri göze alıyoruz, neleri tepeleyip geçiyoruz güç
uğruna.
Zirve için veriyoruz onca savaşı. Ölümüne savaş korkutmuyor bizi; oradan inmek, tuttuğunu bırakmak daha güç geliyor bize. Korku üzerine bina ediyoruz her şeyi, korkular yönetiyor bizi...
Nice haksızlıkları, nice zulümleri, nice hayasızlıkları gömüyoruz başarının temeline.
Kaybediyoruz ihtirasın tatlı melodisinde bizi biz yapan
değerleri.
Ve yitip gidiyor hayatın anlamı bunların ardında...

Bilenlerimiz bile unutuyor dünyaya gelmenin bir bedeli olduğunu.
Dünyaya yan durmak değil kastımız. Ruhbanlık da
değil...
"Arzu edilen şey ölçüyü aşmamak" der Mevlâna.
İşte bu...

İtiraz düşününce, bilip de dillendiremediğimiz bir yalnızlığı keşfederiz yambaşımızda.
O bilinen yalnızlıktan çok daha koyu, çok daha derin, ne paylaşmanın, ne samimiyetin dağıtmaya güç yetire-mediği bir yalnızlığı...
Yazgıyı yazan Yüceler Yücesi Allah, hayat ve ölümün yanında, "yalnızlığı" da düşmüş yazgının bir satırına. Ve gönderirken dünyaya, her kişinin "benliğine" giydirmiş yalnızlık gömleğini.
Böyle başlamış benlik ile yalnızlığın birlikteliği. İyi günde, kötü günde, doğumda, ölümde, hastalıkta, çekilen acı ve sıkıntılarda, hatta mutlulukta bile...
İşte bu yüzden yalnız gelir ve yalnız ayrılırız hayattan. Hastalığı, sıkıntıları yalnız çeker, bozgunu yalnız göğüsleriz. Paylaştığımızı sandığımız aşkta bile sinsi bir yalnızlık gizlidir; o bizimle kendi aşkını yaşarken, biz de onunla kendi aşkımızı yaşarız.
Zaferler topluca, hezimetler tek başına yaşanır. Bu yüzden mutluluklar, başarılar yaşanırken ardındaki yalnızlık hissedilmez. Çoğunlukla mutsuzluklar ele verir yalnızlığı.
Her ne kadar mutsuzluklar yalnızlıkla kol kola gezse de, bir çok şeyde olduğu gibi, hayattayken içine düşülen yalnızlığın telafisi mümkündür.
Çünkü bu tür yalnızlıklar üzüntü kabilindendir ve sebebin ortadan kalkmasıyla veya dostluk, arkadaşlık, paylaşma gibi etkenlerle dağılır.
Sadece ölümle yüz yüze gelindiğinde isabet eden yalnızlığın kasvetini dağıtmaya hiçbir şeyin gücü yetmez. Ancak bu hal bildirir insana içinde bulunduğu mutlak yalnızlığı.
Yaratanın, insanın dünya serüveni için yazdığı yazgıda gerekli koşul hükmündedir yalnızlık. Çünkü insana eşsizlik, teklik vasfını, "benliğin yalnız olma" niteliği kazandırır.
İnsan, ansızın önünde bulduğu hayat nimetinin sırrını biraz da bu yalnızlıkta aramalı.
Hani "her koyun kendi bacağından asılır" ya !
Sırtını yalnızlığa dayar da iner yeryüzüne insanoğlu. Ve bir başka yalnızlığa yar olur ölüm ile. Geçmişin yüküdür yoldaşı bu sürgünde. Sırtlanır onu geçer karşıya.

Ne ekmek uğruna, ne can derdinedir bu gurbet. Üstelik sıla ümidi de yoktur. İnkar da, direnme de önüne geçemez bu mecburi ikametin. Ve çaresiz, akıbeti meçhul o gurbeti yurt edinir kişi.
Hayat bir mühlettir insan için. Kul olma, insan olma sınavını verir kişi bu mühlet içerisinde. Aklı, iradesi, adaleti, merhameti, fedakarlığı, vefası, tevazusu, sabrı sınanır kişinin. İsteğe tabi değildir bu sınav, hayata

gelen sınava dahil olur. Bunun için insan olmak ve aklı yerinde olmak yeterli şarttır.
Herkes şartları ve gücü ölçüsünde bir mükellefiyete tabi tutulur bu sınavda. Dünyevi eşitsizlikler bir kıymet arzetmez ve zengin, fakir, güçlü, güçsüz aynı çizgiden başlar, aynı kulvarda devam ederler yarışa. Ve kulluğa durduklarında, aynı safta eğilirler kendilerine hayat nimetini bağışlayanın huzurunda.
Tanınan sürenin kısa ya da uzun olması değil, nasıl kullanıldığı belirler sınavın sonucunu. Bazen samimiyet yüklü anlık bir teslimiyet, sevdirir kişiyi ilahına; bazen de yıllar süren gaflet, mühürletir kalbi, gözü, kulağı.
Ne hayata gelişte, ne de ayrılırken herhangi bir dahli yoktur insanların. Ama hayata yön verme hususunda da ciddi bir özgürlük tanınmıştır hepsine. İşte bu özgürlük fırsat tanır kötüye, iyiye, daha iyiye. Bu özgürlükle bulunur, yanılgı ya da isabetin yolu. Ve bu özgürlük sayesinde ayrılır insan insandan.
Hz. Enes radıyallahu anh anlatıyor:
Peygamberimiz'e (s.a.v.) soruldu:
Mü'minlerden hangisi en faziletlidir?
"Ahlakça en güzelleridir!" cevabını verdi.
Tekrar soruldu:
Pekiyi, mü'minlerden hangisi en akıllıdır?
"Ölümü en çok zikreden ve kendilerine ölüm gelmezden önce onun için en iyi hazırlığı yapanlardır. İşte akıllılar bunlardır." diye cevap verdi. 30
30 İbnu Mâce, Zühd 31, (4259).

" U^ice kimseler belaya yol tuttuklarını bilmeden, bela yolcusu olurlar" der Mevlâna.
Şu zaman yolculuğu da bunun gibi...
Hepimiz açık Denizlerde, yelkenimizi dolduracak bir deli rüzgarın peşindeyiz ve nereye yön tuttuğumuzu bilmeden yol alıyoruz.
Bizi böylesine şaşkın kılan ne ise, onun tasallutundan
kurtulmak lazım.
Hep elimiz böğrümüzde mi yaşayacağız ?
Eğer durup soluklanmazsak, uğruna bir ömür adadığımız şeyler için bunca zAhmete deyip deymeyeceğini düşünmeye bile fırsatımız olmayacak...
Ne zor insan fıtratına uygun yaşamak !
İstesek de istemesek de, kuralları şeytanca belirlenmiş, insaf ve adaletten uzak suni bir yarışın içine doğuyoruz.

Kim verdi kalkışını bu yarışın ?
Nerede bitecek, bu düşe kalka koşuşturma ?
İsyan etmeliyiz bu tempoya; tek başına olsa bile.
Yeterince yürekliysek, olduğumuz yerde geriye dönüp, sonuna kadar açılmış kollarımızla, bizi önüne katıp sürükleyen her şeyi durduracak gücümüz var.
Bunu yaptığımızda, gürültü kesilecek.
Ardından toz duman çekildiğinde, hayatın usanmadan işaret ettiği o uyarı levhasını, bu kez göreceğiz.
Ve hissedeceğiz; akıl, kulak, göz ve kalbin hep bu anı beklediğini.
Ölüm gelip çatmadıkça, hiçbir vakit geç değildir, en başından almak, rAhmet kapısını çalmak için.
Din, dünya içindir. Yaşarken kulluk edersiniz, öldükten sonra değil...
Hayatın her anı, bir ibadet olur bilene. Gereken, yaşarken Allah'ın ölçülerine uymaktır. Gereken kendine hükmetmeyi göze almaktır.. Yüce Rabbimiz buyuruyor:
Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım.
(Zâriyât Suresi, ayet 56)

^ainat, dünya ve dünya üzerinde insan.
Tek başmâ düşündüğünde bir zerre sanki.
Ne geçmişe dahli var, ne de geleceğe .
Şu zaman dediğimiz girdabın içerisinde, her kişinin, bir ömrü boyunca işgal ettiği zaman dilimi, neredeyse yok denecek kadar az.
Hayat ölümlülerin sermayesi.
Harcanıp da yerine konamayan.
Kimine bitmez gibi gelen, kimine ise hiç yetmeyen.
Peygamberimiz (s.a.v.) bir hadiste şöyle buyurmuş: • ¦
"Allah insana ölüme kadar mühlet verir."
Gerçekten de her kişiye, bir ömür boyunca defalarca imkan tanınmış yeniden doğrulup kalkmadı için. Tevbe kapısını aralamak için çok fırsatlar konulmuş önüne.

Yüce Rabbimiz şöyle buyuruyor:
Onlar orada (cehennemde): "Rabbimiz! Bizi çıkar, (daha önce) yaptığımızın yerine iyi işler yapalım." diye feryad ederler.
"Size orada (yeryüzünde) düşünecek kimsenin düşünebileceği kadar bir ömür vermedik mi ?
Size uyarıcı da gelmişti. Şimdi tadın (azabı)! Zalimlerin yardımcısı yoktur."
(Fâtır Suresi, ayet 37)
Biliriz; hemen her şeye ulaşır elimiz bir ömür boyunca.
Eğer istersek, Allah'ın izniyle ne gökteki kuş, ne Denizdeki balık kurtulamaz elimizden.

Ve yine biliriz ki, tanınan süre hem adil, hem yeterlidir her şeye.
Dil'e gelmesin zaman, utandırır bizi şikayet ettiğimizde.
Ertelemek...
Hani kat kat üstüne vurursunuz da alttan yine sırıtır o ilk boya ve rahatsız eder gözünüzü.
Kalp de böyledir. O derinlerden gelen uyarıyla huzursuz olur hep.
Ertelemektir en güzel çare o anda.
Bir kat boya daha çekip kurumasını beklemek...
işimize gelmediğinde, önemsemediğimizde, hep başvurduğumuz bir yöntemdir bu.
Hem müzmin, hem bulaşıcı...

Allah'ın şerefli elçisi (s.a.v.) buyuruyor: "Erteleyenler helak olmuştur."
Gerçekten de öyle. Çünkü ertelemeler, bir yerden sonra en dayanıklısını bile yalama eder. O şerefli elçi (s.a.v.) yine buyuruyor:
"Ölüm, insana öğüt olarak yeter."
Ölüm müthiş bir ibret ama, çoğumuz ertelemeler yüzünden artık diş tutmayız.
Sınırları bizden bağımsız çizilmiş bir süreyi hercaice kullanırken, ihmal ve inadın yoldaşı olup, fırsatın tükendiği yere bir yol tutarız.
Biz ertelesek de, Yüceler Yücesi ertelemez:
Allah, eceli geldiğinde hiç kimseyi ertelemez. Allah, yaptıklarınızdan haberdardır. (Münafikun Suresi, ayet 11)

«_/L ayatı ve onun kısalığını düşündüğüm zaman, aklıma hep karasinek ya da hayattan nasipleri onun kadar az olan diğerleri gelir.
Erişkin bir karasineğin ömrü sadece birkaç haftadır. İşte bu süreç içerisinde karasinek hayattan nasibini alır ve ölür. Bu karasinek için koskoca bir ömürdür.
Öte taraftan ortalama insan ömrü 60-75 yıl arasında. Bin yıl olsa ne değişirdi ki ?
Eğer vurdumduymazlıksa, sürenin buna bir etkisi olmazdı.
Değişen sadece zamanı algılamamız olurdu. Beşyüzlerdeyken kendimizi orta yaşlı hisseder, yedi-yüzlere geldiğimizde yetiştiremediklerimizden yakınırdık.

Uzun veya kısa.
Başlangıcı ve sonu olan bir şey, ne kadar uzun olursa olsun, bir yerlerde mutlaka biter.
Aradaki tek fark, birinin uzun, diğerinin kısa olmasıdır. Tıpkı İmam Şaafi'nin dediği gibi:
"Ömrün sonu ölüm olduğuna göre, ister uzun ister kısa olsun müsavidir."
Ölümü takdir eden yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyuruyor:
Andolsun ki, sen onları yaşamaya karşı insanların en düşkünü olarak bulursun. Müşriklerden bile...

Her biri arzular ki, bin sene yaşasın. Oysa (uzun) yaşatılması onu azaptan uzaklaştırmaz. Allah onların yapmakta olduklarını görendir.
(Bakara Suresi, ayet 96)

Di
: ve onun anlamı... Bir dostuma, batıda yaşamış bir meslektaşı: "Her yerde gürültü var. Hayatı anlamanın zemini yok batıda." diye yakınmış.
Çoğumuzun iç içe olduğu bir hal. Sonuç ?...
Ne olduğunu bilmeden, sırrına eremeden göçüp gitmek bu alemden.
Okumuş olmak için okumak ya da çalışmış olmak için çalışmak gibi bir şey.
Öylesine...
Eşyanın sırrı nasıl kendinde gizliyse, hayatın sırrı da kendinde gizlidir.
Öyle çok çetrefilli bir iş değildir, hayatın sırrını gizlendiği yerden tutup çıkarmak. Niyet etmek ve yürekten olmak yeterlidir.

Yürekten bakınca, her menzilden görünür onun ışığı. O ışığa gönlünü tutmaktır mesele.
Böylece yakalanır hayatın "ana fikri". Bundan sonra açılır kalplerin, gözlerin ve kulakların perdesi.
Maddi verilerle, hayat sürecinin varlığına anlamlı açıklamalar getirmek mümkün değildir. Çünkü bu anlamda getirilecek her izah, hayatın fizik boyutunun içinde kalır. Bu ise düşünceyi sınırlandırmak, duyguları bir kenara itmek demektir.
Başımızdan geçenlerin hayat ile nedensel bir bağını kurabilmek, nesnellikten sıyrılmakla mümkündür. Tıpkı bir tabloya bakarken, ressamla düşüncede duyguda buluşmak gibi.
Görünene boğulmamak lazım. Çünkü hep görünen gizliyor, görünmeyeni.
Hayatın fiziküstü (metafizik) boyutunda kalır "iman". Gönül işidir, ispat istemez. İman gönülde yerini bulmuşsa, ispat aramaz, bu bir tavır meselesidir artık.
Işığın fotonlarım görmek gerekmez, çünkü onun nesneden yansıması bir gerçektir. Tıpkı evrendeki her şeyden, Yüce Allah'ın tecellisinin31 yansıması gibi...
İman yeni ufuklar demektir kişi için. Etrafını çepeçevre kuşatmış dağları aşmak, "En Güzel" ile tanışmak için bir fırsattır.
31 Tecelli: Allah'ın yarattığı şeylerde, gücünün, kudretinin görülmesi. İlahi kudretin ortaya çıkması. Açılıp, belirme, bilinme. ,

Güzele ve her güzelliğin kaynağına, Dost'a varmak için bir fırsat.
En güzel kokuları beraberinde taşıyan, yağmur öncesi rüzgarlar gibidir o. Hoş kokulu ve hayat verici.
Akıl ve kalp, iman ile dirilişe hazırdır her an. Yeter ki, heves ve arzular gölge etmesin.

Yüce Rabbimiz buyuruyor: ,i,
Ey müminler! Size hayat verecek şeye sizi davet ettiği zaman, Allah'a ve Resulu'ne hemen uyun. (Enf âl Suresi, ayet 24)
olum son değil • 93
Ne güzel öğüttür bu.
De sen balık ol da, sıçrayıp Denize dalma,
De sen doğan ol da, Sultan'a doğru kanat açma...32
•Mevlâna.
cevabı yaşadıklarmızdadır. ' Onun sırrı kendisindedir;
başlayıp bitmesinde,
ikinci bir şans verilmemesinde,
gidenin dönemeyişinde,
adalette-zulümde,
iyilikte-kötülükte,
ezen ile ezilende,
firavun ile köle arasındaki eşitsizlikte ve yaşanmış her şeydedir.
Hayatın sunduğu mesajı alabilmek, yaşarken ara sıra durup biraz soluklanmayı gerektirir.
Eğer hayat bizler için, "heves ve arzularımızı tatmin vesilesi" olmaktan öte bir şeyse, akıl ve kalp, bu mesaj ile her an yeni bir doğuşa hazırdır.
94 • Ahmet Deniz
Bütün mesele, benliğimizi, nefsin ve inadın koyu karanlığından sıyıracak adımı atmaktır.
Eğer tatmadıysak, hayattaki bütün tecrübelere bedel bir adımdır bu.
Bir adım ki, benzersiz tonlar getirir, alır gözümüzü, varlığını bile bilmediğimiz tonların içinde.
Vurur bizi, derin Denizlerde vurgun yemişçesine.
Sarsar, bir güzeli ilk görüşteki sarsıntı gibi.
Bir tesadüf olmaktan çıkarır yaşananları ve varoluşumuzun bir oyun olmadığını anlatır bize.
Hayatı bahşeden Allah şöyle buyuruyor:
Biz gökleri, yeri ve bunlar arasında bulunanları, eğlence olsun diye yaratmadık. (Duhân Suresi, ayet ?8)
ölüm son değil • 95
uh, akıl, düşünce, duygular, benlik, zaman, mekan. Var olma... Ne, nasıl, niçin ?...
Varlığı sorgularken, "ne ve nasıl" sorularından ziyade "niçin" sorusuna getirilecek doğru ve makul izahat önem taşır. Çünkü hayatı, salt yaşamak ve olan bitene katlanmak gibisinden güdük bir tarif olmaktan çıkaracak olan budur.
Şeytani bir ihmal, ya "niçin" sorusunu sormaktan alıkor, ya da niçin sorusuna karşılık olarak, varlık âleminde hiçbir canlı veya nesnenin varoluşuna yakışmayacak bir tarif ile tatmin sağlayıp, basit bir sebep-sonuç ilişkisini içinden çıkılamayacak hale getirir.

Günümüzün yaşam örgüsünde, her şeyin bir asıl, bir de sunulan görüntüsü vardır. Hemen herkes suniliğin farkındadır ama, kendi nefsine bu sunulan içerisinde

kaybolma iznini hiç çekinmeden verir. Böylelikle, anlamını yitirmiş bunca şey içerisindeki kaybolmuşluktan sıyrılıp, hayata bir anlam yüklemek iyice zorlaşır.
Kendi "oluş"unu sorgulamak, insan-hayat-ölüm ilişkisini anlamlı bir bütün haline getirme gayretinin ilk aşamasıdır. Eğer kişi kendi varoluşunu açıklamakta başarılı olamazsa, bu durumda hayat-ölüm irtibatı kopar. Ölüm saydamlaşır ve hayatın sonundan çekilir. Ölüm, asli konumunu kaybedince, vasat, gündelik bir anlayış hayata hakim olur. Yaşananlar üst üste yığılıp birikirken, geçmişteki olayların bu güne etkisi ve şimdiki yaşananların geleceğe etkisi ihmal edilir. Hayatla ilişkili ne varsa, hepsinin insan zihninde belirli bir izdüşümü olmalıdır. Bunlar yaşanabilirlik yüzdesi en yüksek olandan en aza doğru konumlandırılmahdır. Haliyle doğru bir konumlandırma da, hayata makul bir anlam yüklemekle mümkündür.
Doğru bir konumlandırma, hayatta yaşanan olumsuzluklara katlanabilmeyi kolaylaştırır. Ama böyle bir konumlandırma yoksa, olumsuzluklar yaşandığı anda, şaşkınlık, hayal kırıklığı, isyan kaçınılmazdır.
Peygamberimiz (s.a.v.):
"Kim Allah 'a kavuşmayı severse, Allah da ona kavuşmayı sever. Kim Allah'a kavuşmaktan hoşlanmazsa Allah da ona kavuşmaktan hoşlanmaz!" diye buyurunca, Hz. Aişe (r.a.): "Biz ölmekten hoşlanmayız" dedi.

Peygamberimiz (s.a.v.):
"Kasdımız bu değil. Bir mümine ölüm gelince, o, Allah'ın rızası ve ikramıyla müjdelenir. İşte o anda ona, ölümden sonra kendisini bekleyen şeyden daha sevgili birşey yoktur. Böylece o, Allah'a kavuşmayı sever, Allah da ona kavuşmayı sever.
Kâfir ise, ölüm kendisine gelince Allah'ın azabı ve cezasıyla müjdelenir. Bu sebeple kafir için, ölümden sonra kendisini bekleyenden daha çok nefret edeceği bir şey yoktur. Bu sebeple Allah'a kavuşmaktan hoşlanmaz, Allah da ona kavuşmaktan hoşlanmaz."33
Ölüm hakkındaki yargı, hayata, ölüme ve ölümden sonrasına nasıl bakıldığına bağlıdır. Ölüm ötesine ilişkin olgunlaşmış bir fikir yoksa, her türlü ölüm erken ve adaletsizdir. Ancak tam anlamıyla olgunlaşmış bir iman ölümü metanetle karşılar. Bu "yakinen bilme" halidir ki, ölümü tatmışçasına bir biliş, bir bekleyiştir. Böyle bilince, korku zail olur. Yerini, hep merak ile beklenen vuslat ateşi alır.
Böyleler için ölüm, Rabbe hicret etme zamanıdır.
Umduğuna nail ve cennete dahil olma zamanıdır.
Huzeyfe'nin (r.a.) ölüme yakın iken sarfettiği şu söz ne güzeldir:

"Ben ölünce, üzerime namaz kılsınlar ve beni Rabbime sessizce taşısınlar."
^
33 Buhari, Rikak 41; Müslim, Zikr 14, (2683).

" X$edelsiz nimetin kıymeti bilinmez" derler. Hakikaten öyle...
Bir tuhaf yaşıyor, bir tuhaf harcıyoruz ömrümüzü. Mirasyediler gibi, nereden geldi, nasıl geldi sormadan.
Hemen hepimiz, mutlaka uyanacakmışız gibi yatıyor, hiç ölmeyecekmişiz gibi büyük bir hırsla güne başlıyoruz. Gelecek ümidiyle bu günü yaşıyor, "bir gün" diye diye günleri, ayları, yılları, nihayet koskoca bir ömrü geride bırakıyoruz.
Ayılması olmayan bir sarhoşluğun bulanıklığında, ya yelin savurduğu yaprak misali hayatın önünde sürükleniyor, ya da "vur patlasın, çal oynasın" nidalarıyla hayatı peşimizden sürüklüyoruz.
Çoğunlukla heves ve arzularımızın eline bırakıyoruz hayatımızın iplerini.
Durum böyle olunca da, tutkularımızı sınırlayan şeylere tahammülümüz kalmıyor ve haklı bile olsa herhangi bir sınırlamayı, özgürlüğümüze müdahale gibi algılıyoruz.

Bu yüzden kendimizi en özgür hissettiğimiz an, benliğimizi tamamen tutkularımızın kollarına bıraktığımız an oluyor. Oysa özgürlüğü kutsarken, sonu olmayan bir başka tutsaklığa teslim ediyoruz benliğimizi.
Sınırsızlık özlemi, hayatımızdaki belirgin tüm hatları siliyor bir anda. Böyle olunca fırsat ile felaket, umut ile hüsran, sevgi ile nefret ve daha ne varsa iç içe yaşanır hale geliyor. Zaten çoğu zaman felaketler, mutluluklar bizden bağımsız hareket ediyor. Ve biz de, ne kadar sınırsız, ne kadar hızlı yaşarsak, hayatın kontrolünü o nispette kaybediyoruz.
Dolayısıyla en mutlu olduğumuz bir anda felaketi, kendimizi en güçlü hissettiğimiz bir anda ise hezimeti tadabiliyoruz.
Arzuların eline terkedilmiş bir irade, menfaatimiz neyi gerektiriyorsa, "menfaat yalan söylemez" ilkesi gereğince onu bize haklı ve doğru gösteriyor. Derken, aç gözlülük, tatminsizlik yaşam felsefemiz haline geliyor.
Dar görüşlü bir bencilliğin kıskacında, bizden başkasına isabet eden iyilikten, kendimizi kopuk ve ilişkisiz düşünüyoruz. Bu nedenle, bir şey ancak bizim olunca değer kazanıyor.
Gözümüze kestirdiğimiz şeyler iştahımızı daha kabartıyor. Elde ettikçe güçlendiğimizi hissediyoruz, bunun tadına doyum olmuyor...
Beceremediğimiz yerde de hırstan ve kıskançlıktan kendimizi yiyip bitiriyoruz. Bu oyun bizi hiç sıkmıyor.

Bu yüzden nerede duracağımızı, nerede soluklanacağımızı bir türlü kestiremiyoruz.
"Ekmek kavgası" diye başlayan süreç, değirmende buğday yerine "bizi" öğütmeye başladığında, bir şeylerin farkına varıyoruz.

İşin kötüsü, bunu fark ettiğimiz yerde, zaman daha bir süratli akıyor.
Dünyalığımızı çoğalttıkça, zamanımız azalıyor.
Şöyle bir soluklanıp, uğruna bir ömür adanmış şeylerin muhasebesine oturduğumuzda, hayatın zembereği boşanıyor.
Ve çarklar tersine dönmeye, kalan bir avuç ömrü hızla öğütmeye başlıyor.
Netice ?...
Bütün yollar ölüme çıkıyor... Ve gerçek!...
İnsan ölümü unutsa da, ölüm insanı unutmuyor... Ölümü yazan Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyuruyor;
Onlara, dünya hayatı misalinin tıpkı şöyle olduğunu anlat: "O gökten indirdiğimiz bir su gibidir ki onunla yeryüzünde yetişen bitkiler (büyüyüp) birbirine karışır, ama sonunda rüzgarın savuracağı çerçöpe döner. Allah her şeyin üstünde bir kudrete sahip olandır."
(Kehf Suresi, ayet 45)
Ölüm son değil • 101
v^ocukluk...
Küçücük şeylerden büyük mutluluklar toplama zamanı... Sanki hayatın yükünü omuzlamadan önce, tanınmış bir fırsat, bir soluklanma kişiye.
Sonra gençlik gelir...
Zaman burada sanki bir süreliğine uzar ve insanın anı olarak biriktirdiği şeylerin çoğunu oluşturacak bu döneme fırsat tanır.
Gençlik, ideallerin tomurcuklanıp goncaya döndüğü mevsimdir. Ve gonca ne renk açarsa, artık solana dek kolay kolay değişmez gülün rengi.
Sonra mevsim döner, esen sert bir ayazla savrulur
gençliğin dumanı.
Orta yaşlılık kapıya dayanır ve zemheri telaşı sarar
insanı.
102 • Ahmet Deniz
Bu telaş, kaygıyı yoldaş eder mutluluklara ve kaygısız mutluluk geride kalır.
Öyle ki nimetin ortasında bile güvende hissetmez kendini kişi.
Derken mazi seneleri derdest edip gömer bağrına ve nihayet yaşlılık gelip çatar.
Saymasını bilenler bile, anlam veremez bu hızlı tükenişe.
Ama böyledir işte...
Vefasız gençlik bir çırpıda yaşlılığın kapısına koyup döner insanı.
Hırsı, kıskançlığı, tutkuyu, güveni yanında götürür giderken.
Sükuneti, yalnızlığı, tedirginliği bırakır insana yoldaş diye.
Bundan sonra köşeye sıkışmış ürkek güvercine döner kişi.
Ne geriye bakacak şevki, ne ileriye yönelecek azmi kalır.
Günbatımıdır artık, geceye ne kalmıştır ki...
Kızıla çalan güneş altında her şey aynı tonda görünür kişinin gözüne. Ve uzak ufuklara yelken açmanın heyecanı da eskisi gibi titretmez yüreğini.
Acımasızdır zaman...

Yolu yaşlılıktan geçen herkesin hakkından gelir. Gözün yaşma bakmadan bastırır yürekteki isyanı. En azgınını bile çekip perçeminden getirir hizaya. Yaşlılık, "uzun" diyebileceğimiz bir ömrü yaşayan herkes için kaçınılmaz bir hal. Ama ömrün bu çağının da
ölüm son değil• 103
kendine göre güzel bir yanı olduğu muhakkak.
En azından kısa bir süre de olsa, hırs denilen o vahşi duygunun esaretinden kurtulmak, ondan bağımsız yaşayabilmek ve düşünebilmek bile bir avantaj olmalı.
Sonra tecrübe... Tecrübenin getirdiği ağırbaşlılık ve dinginlik. Varsa çocuklar ve torunlar, onlara anlatılabilecek kıymetli anılar.
Ve "eğer fırsat kaldıysa", ömrün muhasebesini yapma imkanı...
Peygamber Efendimiz (s.a.v.):
"Ölmeden evvel ölünüz. Hesaba çekilmeden önce, kendinizi hesaba çekiniz. Ölümü çok hatırlayınız. Ölümü hatırlamak, insanı günah işlemekten alıkor ve ahirette zararlı olan şeylerden sakındırır." buyuruyor."
Hz. Enes'in (r.a.) bildirdiğine göre:
Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle istiâze ^ederlerdi: "Allah'ıml Acizlikten, tembellikten, korkaklıktan, düşkünlük derecesine varan yaşlılıktan ve cimrilikten sana sığınırım. Ayrıca, kabir azabından da sana sığınırım. Hayat ve ölüm fitnesinden de sana sığınırım." 35
Yaşlılık ömrün en istenmeyen evresi... Çünkü müzmin hastalıklar, yaşlılığın doğal bir sonucu olarak aklın, zihnin, muhakemenin ve hareket yeteneğinin yavaşlaması, hatta bunun da ötesinde akli ve bedeni yetersizlikler, yaşlılığı
34 "Euzü besmele" okuyarak Allah'a sığınmak.

istenmeyen bir sonuç haline getiriyor birey için.
Buna bir de yıllar boyu yüksünmeden kahrını çektiği insanların vefasızlık ihtimali eklenince, kişinin yaşlanmaktan korkması, eğer yaşlılık vaki olduysa, bu taktirde ölümle arasındaki süreyi doldurma gibi bir kayıtsızlığa düşmesi kaçınılmaz oluyor. Hele zamanında kudret, mevki, şöhret görmüş insanlar için böylesi bir akıbete katlanmak muhakkak daha zor.
Yüce Yaradan buyuruyor :
Kime uzun ömür verirsek biz onun gelişmesini tersine çevririz. Hiç düşünmezler mi ?
(Yâsîn Suresi, ayet 68)
Ey insanlar! Öldükten sonra tekrar dirilmekten şüphede iseniz bilin ki, ne olduğunuzu size açıklamak için; biz sizi topraktan, sonra nutfeden, sonra alakadan36, sonra da yapısı belli belirsiz bir tutam etten37 yaratmı-şızdır. Dilediğimizi belli bir süreye kadar rahimlerde tutanz; sonra sizi çocuk olarak çıkartırız, böylece yetişip ergenlik çağına varırsınız. Kiminiz vefat eder, kiminiz de ömrünün en fena zamanına ulaştırılır ki, bilirken bir şey bilmez olur.38
(Hacc Suresi, ayet 5)

36 Alaka : Burada döllenmiş yumurta anlamındadır. "Alaka" kelimesi Arap-çada "ilişik, ilişki, kulp, tutunmak, asılı olmak, donmuş kan" gibi manalarda kullanılmaktadır. İnsanın oluşumunda kullanılan "alaka" kelimesi, kadının, sperm tarafından aşılanmış ve rahme yerleşmiş (rahimin duvarında asılı duran) yumurtası anlamındadır.
37 "Bir tutam etten", önceleri uzuvları belirsiz, sonraları uzuvları belirginleşecek olan "cenin" kastedilmektedir.
38 Halk arasında "bunaklık" denilen, yaşlanma ile gelen bilinç kaybı kastedilmektedir.

Eğer bir gün gelir, geldiğimiz noktada hayatın anlamsızlığından yakınmaya başlarsak, hiç şüphesiz bunun suçu hayatta değil, bizim hayatı algılama biçimimizdedir.
Paldır küldür geldiğimiz eşikte, şöyle bir soluklanıp, "Neydi bütün bunlar ?" diye sorduğumuzda, eğer cevabını veremiyorsak; hayatı açıklayacak, ona anlam kazandıracak unsurları, hayatımızın burçlarına yerleştirmeyi ya ihmal etmişiz ya da unutmuşuz demektir.
Büyük bir unutma ve büyük bir ihmaldir bu. Hem de çok büyük.
Dünya hayatında telafisi mümkün kimi küçük unutkanlıklarla kıyas bile edilemez "ahiret unutkanlığı".
Belki şöyle demek daha uygun; dünya hayatında telafisi mümkün kimi küçük unutkanlıklarla kıyas bile edilemez "büyük ahiret unutkanlığı".
Ahiret unutkanlığının bize neye mal olacağını, bu taraftan baktığımızda kestirmek güç.
Bunu anlamak, ancak eşiği geçtiğimizde mümkün olacak.
Hesap gününün sahibi Allah şöyle buyuruyor:
O kafirleri dünya hayatı aldattı ve onlar dinlerini bir eğlence ve oyun edindiler. Onlar, bu günleri ile karşılaşacaklarını unuttukları ve ayetlerimizi bile bile inkar ettikleri gibi, biz de bugün onları unuturuz.
(A'raf Suresi, ayet 51)

(O gün onlara şöyle diyeceğiz:) "Bu gününüze kavuşmayı unutmanızdan ötürü tadın azabı. Doğrusu biz de sizi unuttuk; yaptıklarınıza karşılık ebedi azabı tadın!"
(Secde Suresi, ayet 14)
Denilir ki: "Bu güne kavuşacağınızı unuttuğunuz gibi biz de bugün sizi unuturuz. Yeriniz ateştir, yardımcılarınız da yoktur."
Bunun sebebi şudur: Dünya hayatı sizi aldattı ve siz Allah'ın ayetlerini hafife aldınız. Artık o gün ateşten çıkarılmazlar ve özürleri kabul edilmez.
(Câsiye Suresi, ayet 34-35)
Hayat, zamanın insana bağışladığı bir süreç değildir. Ölüm de, artık yorulan akıl ve duygularımızın ihtiyaç duyduğu bir dinlenme değildir.
Böyle olsaydı kolay bir netice olurdu her insan için...

^şk, servet, güç, şöhret...
Tutkular, pervane misali dönüp duruyor bu bereketli ilham kaynaklarının etrafında.
Ölçülü olunca hepsi güzel.
Ama çoğunlukla ölçüyü kaybediyor ve tutkularını kutsallaştırıyor insan.
Çünkü insan ihtiyaçları sınırsız, yükselme mertebeleri
sonsuz.
Hem sonra aynı zirveye iki kez tırmanmanın hazzı da
aynı değil.
Tutku, insanlık hallerinden bir hal... Ve akim denetimi altında olup, kötülüğe hizmet etmediği müddetçe de sakıncası yok.
Fakat tutkuyu denetim altında tutmak her kişinin harcı değil. Çünkü tutkunun, insanları zaafa düşüren bir cazibesi var. , v

İnsanla tutkuları arasıdaki ilişki, olumlu ya da olumsuz her sonuçtan beslenen ve sürekli gelişip büyüyen bir ilişki.
Sonuç olumlu ise alınan haz, olumsuz ise duyulan hırs, insan-tutku ilişkisindeki sürekliliği sağlıyor. Ancak bu süreklilik, bazı insanlarda iradi direncin zayıflamasına ve tutkulara karşı bir zaaf hali doğmasına sebep oluyor.
Bunu küçük görmemek lazım. Çünkü tutkular, iradi direnci zayıf buldukları zaman, hayatı haz ile hırs arasına sıkıştıracak kadar ciddi bir duyumsuzluğa dönüşebiliyorlar.
Tutkuların kutsallaşmasına giden süreç, önce masum bir mutluluk arayışı olarak başlıyor. Bu süreçte çoğu insan, tutkularının işaret ettiği yerde sanıyor mutluluğu. Ancak vardığı kapıda karşılaştığı mutluluk onu tatmin etmeye yeterli olmayınca, bir sonraki hedefe kilitleniyor.
Derken insanla hedefleri arasındaki bu döngü giderek hız kazanıyor ve mutluluk arayışı olarak başlayan süreç, hayatla inatlaşırcasına bir kovalamacaya dönüşüyor.
Hayatın kılavuzu tutkular olunca, basireti bağlanıyor insanın. Basiretsizlik ölçünün yitmesine, ölçünün yitmesi de insanın uzak-yakm, zor-kolay demeyip, gördüğü şeyin peşine düşmesine sebep oluyor. İşin kötü yanı, zamanla bir açgözlülüğe dönüşen bu hal yüzünden insanla mutluluk arasına hiç kapanmayan bir mesafe giriyor.
Kişi aradığı mutluluğu, hep ulaşamadığı arzuların ardında gizli sanıyor. Ve bu doyumsuzluk sebebine, her soluklanmanın ardından, aşktan, güçten, servetten yana yeni mutluluk arayışlarına sürükleniyor.

Bu öyle bir hal ki, "yok yere kendini hasta edip, sonra şifa aramak gibi".

Çünkü her arayış sonuç itibariyle, hedefe ulaşma ya da ulaşamama gibi iki ihtimalli bir belirsizliğe sürüklüyor kişiyi. Bu da kişinin iç aleminde, bir umutla birlikte, umuttan daha baskın bir endişe ve kederin doğmasına sebep oluyor. Dolayısıyla kişi hedefine ulaştığında, mutluluğu, yani başına sardığı endişe ve kederden kurtulmanın hazzını yaşıyor.
Hedefine ulaşamadığında ise hırsın pençesine yakalanıyor. Hırs da genellikle kin, haset, nefret gibi, iyilikten uzak duygulardan alıyor enerjisini. Bu nedenle, hırsın arı duru kalması çoğunlukla mümkün olmuyor ve hedefe yürürken öyküsünü kirletiyor insan.

Tutkuların ağır basmasıyla birlikte insanların dünya görüşleri ve buna bağlı olarak davranış biçimleri değişime uğruyor. Salt tatmine odaklanmış bir dünya görüşü, tutkularını ve tutkularına varmaya aracı olan her şeyi sever, tutkuları ile aralarına mesafe koyan her şeyden de nefret eder hale getiriyor insanları. Sonuçta böylesi bir dünya görüşü ve duygusal ortamdan, bencillik gibi olumsuz bir davranış biçimi güçlenip öne çıkıyor.
Bencilliğin zamanla davranış biçimi olarak yerleşip, kişi tarafından bir doğallık şeklinde algılanmaya başlanma-, sıyla birlikte, kişide duygusal bir daralma meydana geliyor. Çünkü bencillik doğası gereği dış aleme, genellikle sevgi ile nefret arasındaki duyguları ihmal edip, ya sevgi ya da nefret olarak yansıyor. Bu duygusal ahenksizlik, ihmal edilegelen duyguların zamanla dumura uğrayıp

aradan çıkmasına ve sonuçta sevgi ile nefret arasındaki mesafenin kapanmasına sebep oluyor.
Bu durumdaki insanlar, bir anda sevgiden nefrete ya da nefretten sevgiye geçebilecek bir duygusal fukaralığa duçar oluyorlar. Öyle ki hallerini gören, sanki onların sevgi ve nefretten başka duyguları yokmuş sanıyor.
Tutkularına sınır koyamayan insanların hayatı, ümit ile korku arasında salınıp duran yavan bir sürece dönüşüyor. Ama bir bağımlılık hali oluştuğu için, insanlar bu süreçten başlarını kaldırıp yavanlığın farkına bir türlü varamıyorlar. İşin kötüsü, zamanla bir yaşam tarzı haline gelen bu döngü, kişinin hayat olgusuna bakışını da aynı yönde değiştiriyor ve insanlar artık geldikleri bu noktada varoluşu sorgulamayı bile gereksiz görüyorlar.
Çünkü onlar için işleri, aşkları, varsa başka tutkuları, hülasa yaşarken yapıp ettikleri şeyler hayatı açıklamaya yeterli geliyor.
Tutkularına sınır koyabilen insanlar daha sorunsuz yaşıyorlar hayatı. Çünkü ölçülü olmak, iç ve dış alemlerine dinginliği, dolayısıyla dengeyi getiriyor. Onların da aşktan, servetten, güçten yana tutkuları var ve nasiplerince nasipleniyorlar; ama tozu dumana katmadan.
Yüce Yaradan buyuruyor :
Her canlı ölümü tadacaktır. Kıyamet günü yaptıklarınızın karşılığı size eksiksiz olarak verilecektir. Kim cehennemden uzaklaştırılıp cennete konulursa, o

gerçekten kurtuluşa ermiştir. Dünya hayatı, aldatıcı zevkten başka birşey değildir.
(Al'i İmran Suresi, ayet 185)
ölüm son değil«in
kaşıyoruz...
Ölüme inat bir yaşama arzusu ile.
Bir yanda duyguların itiş kakışı, öte yanda kendimize ve çevremize ettiğimiz vaadler...
Yaşıyoruz...
Zulüm, esaret, sefalet, rezalet ve başka çirkinlikler... Hiç biri kıramıyor yaşama azmimizi.
Onurumuzu, özgürlüğümüzü, korkularımızın peşine takmış soluk soluğa yaşarken, "yaşama arzusu" ile dik duruyoruz.
Hikmetini bilmeden yaşadığımız duyguların belki de en gereklisi ve en güçlüsü "yaşama arzusu"; kimi zaman bir kara umut, bir işkence olsa da.
Ümidin tükendiği yerde dahi, ölüm ile sükunetle yüzleşmeye fırsat vermiyor yaşama arzusu. Böyle zamanlarda kılık değiştiriyor ve bu defa ölüm korkusu olarak karşımıza çıkıyor.

Yaşama arzusu ve ölüm korkusu, her ikisi de "hayatta kalmak" ilkesinden hareketle sonuç itibariyle aynı gibi görünse de, aynı değil. Çünkü yaşama arzusu, çoğunlukla olumlu düşünceden beslenirken, ölüm korkusu sadece olumsuz düşünceden besleniyor.
Ölüm korkusunun, "ölümden kaçmak" ve "ölüm endişesi" gibi iki ana tezahürü var.
Ölümden kaçmak, ölüme yakınken su yüzüne çıkıyor ve içinde mekanik unsurlar barındıran bir duygu. Uyarı alındığında, otonom, irade dışı bir tepki hızla aktif hale geliyor. Mesela yolda yürüyen bir kişinin üzerine gelen aracı gördüğünde hızla yoldan kaldırıma sıçraması gibi; ki bu programın benzeri hayvanlarda da var.
Ölüm endişesi ise, insan düşüncesinden kaynaklanıyor ve genelde bilinçli husule geliyor. Çünkü, yaşamın yedeği yok ve yaşam varsa her şey var. Kazanılmış her şeyin bir değere bürünmesi, ümidin bile anlam kazanması ancak yaşam ile mümkün. Bundan başka, ölümün yenilmezliği, ölüm sonrası belirsizlik, ölüm olgusunun kendisi, hayaller, tutkular; hepsi ölüm endişesini doğuran sebepler.
Ölüm endişesi, her insanda rahatsızlık uyandıran bir zihni durum. Ancak bazı insanlarda çok daha korkutucu ve rahatsız edici bir hal alıyor. Bunun sebebi, kişinin zihninde "hayat-ölüm" kurgusunun netlik kazanmaması ya da böyle bir kurgunun hiç olmaması.
Hayat merkezli dünya görüşüne sahip kişilerde, ölüm tasavvuru bulanıktır ve ölümden şuursuzca bir kaçış vardır.

Ölümden sonrası tanımsız olduğu için, ölüm düşüncesi kesif bir yalnızlık hissi uyandırır onlarda. Ölüm gerçek bir kayboluştur onlar için zaman ve mekanda. Çırılçıplak ve tek başına. Anılarını rehin bırakıp, hayallerini bile yanma alamadan.
Ölüme böyle bakınca, geriye dünya hayatı kalır kişinin elinde kala kala. Yedeği yoktur yaşamın. O da sımsıkı sarılır dünya hayatına. Müthiş bir muhabbet başlar kişiyle hayat arasında. Hele bir de hayatın efsunlu öpücüğünden tattıysa kişi, gider aklı başından, bozulur düşüncesi, esir olur iradesi. Heves ve arzular düşer önüne, korku, menfaat, hırs gösterir ayak basacak yeri.
Bundan sonrası malum; "dünyaya karşılık, onur, cesaret, fazilet ne varsa"...
Öyle değil midir ya ?
Bir avuç korku değil midir, insanı köleliğe razı eden ?
Ya da menfaatin onurdan yoksun hazzmdan başkası mıdır, zorbayı da, dalkavuğu da peşine takan ?
Varolmanın bilincinde olmaksızın, hayatı salt yaşamaktan ibaret sanan bir dünya görüşünün, heves ve arzuların elinde oyuncak olması mukadderdir. Şüphe yok ki, nefsin eline kalmış bir yaşam kesinlikle ölçüsünü yitirir.
Duygular akıl gibi değildir, kolay ivmelenir. Ve akıl ile kıyaslandığında, direnme güçleri hayli zayıftır. Bu yüzden nefis, hüküm alanının sınırlarını genişletmek için çoğunlukla duyguları kullanır.
İnsanın kendi iç dünyasına ve kendi dışında kalan dünyaya yönelik eylemlerinde, davranışım belirleyen ana

saik akıldır. İnsanın özündeki doğruya yatkınlığın kaynağı da akıldır. Bilgisizlik, yanlış bilgi, zan, aksine telkin, yüzeysel gözlem ve tecrübelerle fikir kabuk bağlamamışsa, akıl hep doğrudan yana tavır koymaya eğilimlidir. Bu eğilim, nefsin aykırı isteklerine akim geçit vermesini önler.
Akim nefse geçit vermediği durumlarda, akim direncini kırıp kapıyı biraz aralamak, "zan" kavramına düşer.
Zan, aklın bir eylemidir. Sonuç açısından, hareket kaynağına bağlı olarak iyi ya da kötü yönlü olabilir. Zan, akim eylemi olmasına rağmen ürettiği "varsayımlarla" muhakemeyi, dolayısıyla karar sürecini ciddi şekilde etkiler.
Varsayımlar şekillenirken, eğitim, bilgi birikimi, tecrübe, aile, çevre, toplum ve bunlarla yoğrulmuş kişilik ile zeka önemli rol oynar. Bunların terkibinin her bireyde farklılık göstermesi, genelde benzer gibi duran varsayımların bile, özelde farklılaşmasına sebep olur.
İnsanın kendi aklına zor kullanması düşünülemez. Bu yüzden kişi, akla aykırı bir eyleme girişeceği zaman, ya aklı ikna etmesi gerekir ya da aklın direncine kulak vermemesi...
Aklın direncine kulak vermemek, aklı tatminsiz bırakmak demektir ki akıl bu tatminsizlikleri biriktirir. Tatminsizliklerin artışı ise kişiyi zaman içerisinde ciddi şekilde huzursuz eder. Öte taraftan aklın ikna olduğu durumda bu huzursuzluk yok denecek kadar azdır.

Dolayısıyla "doğruya aykırı varsayımlar", genellikle aklın yanlış ile, ya da nefsin doğru ile çatıştığı yerde

ihtiyaca binaen doğar ve nefsin eyleme dönüştürmek istediği davranışları akıl karşısında meşrulaştırmak için devreye girerler.
Doğruların bükülüp kırılmaya elverişli bir yapıları yoktur. Bu yüzden doğruyu eğip bükmek adına yapılan her akli eylem, doğrunun değil, akıl planında kişinin kendinin eğilip bükülmesidir. İşte kişi, öncelikle, eğilip bükülmelerine direnen aklını varsayımları kullanarak ikna eder. Sonra aynı akıl yürütmeyi başkalarını ikna için
kullanır.
Başkalarını umursamadığını söyleyen yalan söyler...
Hiç kimse yoktur ki, doğrunun etrafından dolaşırken, bunu öncelikle kendine, sonra da başkalarına haklı göstermek istemesin.
Doğrudan kaçış, kişinin yanlışlarının artmasına sebep olur. Yanlışlar, kişinin kendini düzeltme arzu ve ümidini kıracak seviyeye ulaştığmdaysa, kişideki doğrudan kaçış alışkanlığı, doğruya karşı bir nefret ve isyan haline döner.
Bu noktadan sonra, artık kişinin kurallara karşı alerjisi vardır. Bu yüzden iyiyi-kötüyü, doğruyu-yanlışı kendisi tanımlar; diğer kurallar ise kendi normlarına yaklaşabildiği oranda doğru olma bahtiyarlığına kavuşur. İradesinin hüküm alanı öyle daralmıştır ki artık neredeyse, kendini pencereden atmamak ya da elini kaynar suya sokmamak türünden kararlar için var gibidir. Aklı ise, şahsi menfaatlerinin çoktan aza doğru sıralanmasında ona yol gösterme aracıdır.
İşte bu hal Kur'an'm tabiri ile, "kişinin heves ve arzu-

larını ilah edinmesi"39 halidir ki bundan kurtulmak ancak Allah'ın dilemesi ile mümkündür.
Ahirete umut beslemeyen için dünyadan gayrisi yoktur. Onlar için hayat, ikincisi olmayan bir fırsat hükmündedir. Dünya ise, bir eğlence ve ihtiyaçları tatmin vesilesi...
İnsan ihtiyaçları sınırsızdır ve dünya da bu ihtiyaçları karşılamakta mahirdir. İnsan ile dünya arasında, basit ve tek yönlü bir menfaat ilişkisi vardır. İnsan talep eder, dünya da karşılar. İstek ve arzular karşılık bulduğu nispette, ilişki güçlenir, sıkılaşır. Geçen zamanla birlikte tatmin arttıkça, bu ilişki insan için bir tutkuya dönüşür. Ardından her tutkunun önüne geçip, saf ve temiz kalabilecek tutkuları da murdar eder. Dışarıdan pek belli olmaz ama, içeriden bakılınca tapma-tapınma ilişkisinden çok farklı değildir insan-dünya ilişkisi.
Bu tutku, dünyayı iki gözün tam önüne getirip koyar ve ardındakiler tamamen flulaşır. Kişi aradan da baksa, yana da eğilse seçmek mümkün olmaz artık; varlığa, hayata, ölüme ya da ölüm sonrasına ilişkin her ne varsa.
İşte böyle bir anlayış, insanı dünya hayatına kul eder, tutsak eder. Kur'an'm tabiridir "dünya hayatı"; yani aldatıcı bir geçimlik, bir oyun, bir eğlence...

Ayetlerimizden gafil olanlar, bize kavuşmayı ummaz ve dünya hayatına razı olup onunla tatmin bulurlar;
İşte onların, kazandıkları (günahlar) yüzünden varacakları yer, ateştir!
(Yûnus Suresi, ayet 7-8)
39 "Hevesini kendine ilah edineni gördün mü? Ona sen mi vekil olacaksın?
(Furkan Suresi, 43. ayet)
Allah
ölüm son değil • 117 ilediği kimseye nzkı genişletir ve daraltır da.
şey değildir.
(Ra'd Suresi, ayet 26)
Bu dünya hayatı sadece bir eğlence ve oyundan ibarettirTsıl hayat ahiret yurdundaki hayattı, KeŞke bilselerdi!
(Ankebût Suresi, ayet 64)
Ey milletim! Şüphesiz bu dünya.hayatı geçıa b-metadır. Ama ahiret, doğrusu iste o, kalınacak yurttur. (Mu'min Suresi, ayet 39)
118 • Ahmet Deniz
/ akikati aramak bir ihtiyaçtır. Bu yüzden insan ne kadar zorlasa da, hakikati düşünmekten kendini tamamen alıkoyamaz. Çünkü hakikatin doğru ya da yanlış insan zihninde yerini bulması gerekir. Yoksa sıkıntı verir.
Eğer kişi hakikatin ince sızısını yüreğinde duyuyor ama hakikati bilmek işine gelmiyorsa, bu durumda öğrenmekten uzak durur.
Çünkü hakikat hayata ışık tutunca, ayağın dibinde, başın üstünde ne varsa çıkar ortaya; artık öyle döküm saçım durmak olmaz, derlenip toparlanmak gerekir. Arzu ve tutkuların önüne geçmek, yani sorumluluk gerekir.
Hakikati bilmekten kaçan insanların zihnindeki hakikat kavramı, bir bilgi üzere değil, zan *° üzere oluşur..
1 Zan : Sanı, sanma, tahmin, varsavır
ölüm son değil• 119
Böylelerinin zihninde, hakikat kavramına karşılık gelen ciddi bir tanım yoktur. Onlar için hakikat, kendileri ve yapıp ettikleridir. Hakikat kavramının içi doldurulurken niteliği ve bu niteliğin insan olgusuna yakışırlığı önem taşımaz. Önemli olan, arzu ve tutkulara engel teşkil etmeyecek bir hakikat kavramı ile aklı tatmin etmektir.
İnsanlardan bazıları ise hakikat hakkında bilgi sahibi olmak için ciddi arzu duyarlar. Çünkü bilirler ki, yaşam sürecine, biyolojik olmanın ötesinde bir nitelik kazandıracak olan hakikatin bilgisidir ve cevapsız gibi duran acı, '•.¦¦ sıkıntı ve fedakarlıkların bir anlama bürünmesi, hakikatin bilgisi ışığında gelecek açılımla mümkündür.
Ancak hakikatin önemini kavramış olmalarına rağmen, içlerinden bir kısmı, hakikatle birlikte gelen sorumluluğu üstlenmeye hevesli olmaz. Bu nedenle, hakikate olan bu ilgi ve inançlarına rağmen, inandıkları hakikatle çelişen durumlar ortaya çıkar yaşamlarında.

Bu durumdan rahatsızlık duydukları anda, işin içinden çıkmak için, hakikatle ilgili uyumsuzlukları, hakikat üzerinde oynama yaparak çözme yoluna giderler. Yani hakikati, yaşantılarına uygun bir hale getirmeye çalışırlar. Buna tek başlarına güç yetiremezlerse, kendilerine ihtiyaç duydukları tatminkar açılımı sağlayacak, iyi bilen ama hakikati tarif ederken tahrif41 eden, süslü konuşan ve konuşurken doğrunun arasına yanlışı inci gibi dizen usta ağızlardan, ikna oluncaya dek hakikati tekrar tekrar
dinlerler.
İşte böyle... İnsanlar, işlerine gelirse, aldanmaya açık kapı bırakırlar. Gönülleri tavrını dünyadan yana koyunca,

nefislerine hoş gelen veya çıkarlarına uygun düşen durumlarda aldanmanın riskini göze alırlar. Böylelikle etkisi uzun sürebilecek bir tatmin sağlarlar kendilerine. Öte taraftan, aldatılmış olmanın masum bir yanı da vardır. Bu yönüyle, içine düşülen zor durumdan sıyrılmak için insanlara iyi bir bahane olur. İnanmayanların durumu bellidir. Onlar, ölümden sonra her şeyin bittiğine şartlandırırlar kendilerini.
Üzücü olan, zaafları ile inancı arasında sıkışıp kalanların durumudur. Ne yardan, ne serden vazgeçememe halidir bu. Dünya hayatı ağır basınca, hemen hepsi, "günahı terketmek yerine, "Allah'ın affına güvenmeyi" daha cazip bulurlar. Hakikatin bilgisine yüreğini açmak yerine, zan üzerine kurarlar hayatlarını. Oysa onlar neye inanırlarsa inansınlar, hakikatin bilgisi el değmemiş vaziyette hiç bozulmadan durur.
Bir hadiste Hazreti Peygamber (s.a.v.) şöyle buyuruyor:
"Nasıl yaşarsanız, o hal üzere ölürsünüz ve ne hal üzere ölürseniz, o hal üzere dirilirsiniz. Ardından kıyamette de o hal üzere hesaba tutulursunuz..."
Hiç şüphesiz, Yüce Allah merhametlidir, bağışlayıcıdır. Ama bu demek değildir ki, günah işlemeyi alışkanlık haline getirmiş insanlar, kendini günahlardan koruyan insanlarla bir tutulsun. Çünkü Yüce Allah merhametli olduğu kadar da âdildir ve vaadinden asla caymaz. Nitekim aşağıdaki ayetler bu bağlamda apaçık birer uyarıdır :

Ey insanlar! Allah'ın verdiği söz şüphesiz gerçektir; dünya hayatı sizi aldatmasın, o aldatıcı (şeytan da) Allah (m affına güvendirme) ile sizi kandırmasın.
(Fâtır Suresi, ayet 24)
Ey insanlar! Rabbinize karşı gelmekten sakının. Babanın oğlu, oğlun da babası için bir şey ödeyemeyeceği günden korkun. Allah'ın verdiği söz şüphesiz gerçektir. Dünya hayatı sakın sizi aldatmasın, o aldatıcı (şeytan da) Allah (in affına güvendirme) ile sizi kandırmasın.
(Lukman Suresi, ayet 33)
(Hesap günü münafıklar) onlara: "Biz sizinle beraber değil miydik?" diye seslenirler. (Müminler) de derler ki: "Evet ama, siz kendi kendinizi fitneye

düşürdünüz, bekleyip durdunuz, şüphe ettiniz ve kuruntular sizi yanılttı. Nihayet Allah'ın emri (ölüm) gelip çattı. O aldatıcı (şeytan) Allah (in affına güvendirme) ile sizi aldattı."
(Hadîd Suresi, ayet 14)

/"t
t^oğu insan kader hususunda bile bile yanıltır kendini. Başına gelen musibetlerin büyük kısmı kendi hatalarının bir sonucuyken, bunu kaderin bir cilvesi olarak görmeyi yeğler. Oysa kaderi suçlamak, sonuç olarak haşa Allah'ı suçlamaktır. Her musibet, bir öfke ve isyan bahanesidir insan için. Çünkü genelde öfke, -sonuçları itibariyle bazen tehlikeli de olsa- bir ruhsal boşalma vesilesidir. Bazen de, kendini kendine ve kendini çevresine ispatlama aracıdır ki bu durumda inandırıcılık öfkenin şiddeti kadardır.
Suçlu başkası olunca ona isyan etmek kolaydır. Ama ortada kendinden başka suçlu yokken, kendine isyan etmek zor gelir kişiye. Çünkü hatayı açık etmenin, güven ve saygıyı, dolayısıyla itibarı zedeleyici bir yanı vardır. Diğer taraftan kendine isyanda, ruhsal tatmin yok dene-

cek kadar azdır. Çünkü isyan başkasına olunca isyandır. Bu yüzden en affedilmeyecek olanında bile, kendine bir haklılık payı çıkarıp aradan kendini sıyırmasını bilir insan. Bu konuda çok azı dürüst davranır kendine.
İşte suçlanacak muhatap olmadığı yerde, musibetlerin, zararların, yarım kalan hayallerin, neticesiz çabaların sorumlusu hep kaderdir. Yalan bir tatmindir bu ama, kişinin iç aleminde kendine ve çevresine karşı oluşan suçluluk duygusunu bastırmak için kolay bir izah olur. Öte taraftan kimisi için de başa gelene katlanmayı kolaylaştırıcı bir unsur niteliğindedir.
Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurur :
Sana gelen her iyilik Allah'tandır, sana ne kötülük dokunursa kendindendir. Biz seni insanlara bir peygamber olarak gönderdik. Buna şahit olarak Allah yeter.
(Nisa Suresi, ayet 79)
Şüphesiz ki Allah insanlara hiçbir şekilde zulmetmez, fakat insanlar kendilerine zulmederler.
(Yûnus Suresi, ayet 44)
İşte bunlar, Allah'ın ayetleridir. Onları sana hak olarak okuyoruz. Allah alemlere zulmetmek istemez.
(Âl'i İmran Suresi, ayet 108)
Benim huzurumda söz değiştirilmez ve ben kullara zulmedici değilim.
(Kâf Suresi, ayet 29)
Bu, sizin ellerinizle yaptığınızın karşılığıdır ve Allah kullarına zulmetmez.
(Âl'i İmran Suresi, ayet 182)

İnsanın yaşarken başına gelen musibetlerin çoğu, kendi yanlış karar ve davranışlarının bir sonucudur. Bunun yanında, ahirete yönelik işlerdeki

yanlışlıkların gerisinde de insan arzu ve iradesi vardır. Sonuç olarak gerek dünya, gerek ahirete ilişkin ortaya çıkacak zararın sorumlusu insanın öz benliğidir. Hal böyle iken, insanın kendi hatalarını "Allah'a veya Allah'ın dilemesine" yüklemesi kadar büyük bir saygısızlık ve iftira olabilir mi ?
Yüce Allah kullara asla zulmetmez. Kullar zulmederler kendi kendilerine...
Yüce Allah doğruyu ve yanlışı bildirir, doğruya yönlendirir. Güzeli çirkinden ayıran sınırları kaim hatlarla çizer, güzeli işaret eder.
İnsana düşen, güzele ram olmakla çirkine saplanıp kalmak arasında tercih yapmaktır.
Mal, mülk, mevki, tüm lezzetler, hatta iyilik ve kötülük bile ölüme kadardır. Hissesine düşen ne olursa olsun, insanın dünyadaki nasibi dünyada kalır. Öte taraftan, Allah'ın sınırlarını aşmayı adet edinene de ahiretten bir nasib yoktur.
Yüce Allah ne güzel öğüt veriyor :
Herkesin yöneldiği bir yön vardır. İyi işlerde birbiri-nizle yarışın. Nerede olursanız olun Allah sizi bir araya toplar Allah şüphesiz her şeye Kadîr'dir.
(Bakara Suresi, ayet 148)
Allah şüphesiz adaleti, iyilik yapmayı, yakınlara bakmayı emreder; hayasızlığı, fenalığı ve haddi aşmayı yasak eder. Tutasınız diye size öğüt verir.
(Nahl Suresi, ayet 90)

Ey İnananlar! Allah için adaleti ayakta tutup gözeten şahitler olun. Bir topluluğa olan kininiz sizi adaletsizliğe sürüklemesin. Adil olun. Bu, takvaya daha yakındır. Allah'tan sakının, doğrus-u Allah işlediklerinizden Haberdar'dır.
(Mâide Suresi, ayet 8)
Sen, beraberindeki tevbe edenlerle birlikte, emrolun-duğun gibi dosdoğru ol. Aşırı gitmeyin. Hiç kuşkusuz Allah yaptıklarınızı görür.
(Hûd Suresi, ayet 112)
Mallarını Allah yolunda harcayıp, sonra harcadıkları şeyin ardından başa kakmayan ve eziyet etmeyenlerin mükafatlan Rablerinin katındadır. Onlara korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir.
Güzel bir söz ve bir bağışlama, peşinden eziyet gelen bir sadakadan daha hayırlıdır. Allah müstağnidir, Halim'dir.
(Bakara Suresi, ayet 262-263)
Hiç şüphesiz Allah sizlere, emanetleri ehline teslim etmenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emreder. Allah size ne güzel öğüt veriyor. Şüphesiz Allah hakkıyla işitir ve görür.
(Nisa Suresi, ayet 58)
Sen af yolunu tut, iyiliği emret ve cahillerden yüz çevir.
(A'raf Suresi, ayet 199)
Onlar bollukta ve darlıkta sarf ederler, öfkelerini yenerler, insanların kusurlarını affederler. Allah iyilik edenleri sever.
(Âl'i İmran, ayet 134)

Ey müminler! Bir topluluk diğer bir topluluğu alaya almasın, belki onlar kendilerinden daha hayırlıdır. Kadınlar da kadınları alaya almasınlar, olabilir ki alaya aldıkları kendilerinden daha hayırlıdır. Birbirinizi ayıplamayın ve birbirinizi kötü lakaplarla çağırmayın. İmandan sonra fâsıklık ne kötü bir isimdir! Kim tevbe etmezse işte onlar zalimlerdir.
(Hucurat Suresi, ayet 11)
Biz insana, ana ve babasına karşı iyi davranmasını tavsiye etmişizdir.
(Lukman Suresi, ayet 14)
Onlar, Allah'ın ahdini yerine getirirler ve antlaşmayı bozmazlar.
(R'ad Suresi, ayet 20)
Müminler ancak kardeştirler. Öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin ve Allah'tan korkun ki esirgenesiniz.
(Hucurat Suresi, ayet 10)
Ey İnananlar! Hep birden barışa girin, şeytana ayak uydurmayın, şüphesiz o sizin apaçık düşmanınızdır.
(Bakara Suresi, ayet 208)
Ölçtüğünüz zaman tam ölçün ve doğru terazi ile tartın. Bu, hem daha hayırlıdır hem de sonuç açısından daha güzeldir.
(İsrâ Suresi, ayet 35)
İyilikle kötülük bir olmaz, Sen (kötülüğü) en güzel bir şekilde önle. O zaman seninle aranda düşmanlık bulunan kimse, sanki yakın bir dost olur.
(Fussilet Suresi, ayet 34)
Ölümden sonraki gelecekte, yaptığından başkası yoktur

insan için. Dolayısıyla ahiretten yana nasipsizliği kendi ihmalidir. Çünkü iyi ya da kötü akıbetin başlıca sorumlusu, insanın kendi akıl ve iradesidir.
Eğer akıl ve iradenin otoritesi kırılırsa, nefsin peşine takılır kişi. Ve bu tercih onu tahtından edip, kendine hükmeden konumundan, nefsin emir kulluğuna indirir.
Nefsin çalışma düzeni akıl gibi değildir, bu nedenle doğru ile yanlışın tasnifim nefse bırakmaya gelmez. Benlik nefsin eline kalırsa, yel önünde yaprak misali her rüzgarla savrulur kişi. İstikrarı, direnci kalmaz, ölçüsü kaybolur. Bunu duyarsızlık hali takip eder ki bundan sonra kendine yapacağı zulüm bile, gönülden ve göz göre göre olur. Uyuşturucu, intihar gibi, zulmün en koyusunu reva görür kendine. Hırsın, inadın, ihmalin esiri olup kat kat siyahı çeker dünyasına. Bununla kalmaz, ahirete de bulaştırır karayı.
İşte Kur'an, insanın kendine yapacağı en büyük zulüm olarak bildirir bunu. Kulluğu unutmak öyle bir zulüm, öyle bir yanılmadır ki, ahiretten yana nasipsizlik gibi telafisi olmayan bir sonuca taşır insanı.
İşte böyledir...
Allah kullara zulmetmez; kullar zulmederler kendilerine.
Öte yandan, Allah kullara zulmetmez, kullar zulmederler birbirlerine. Bir düşünün... İnsanın insana yaptığını şu dünyada başka kim yapar ?

Zulüm, eziyet, işkence, haksızlık, entrika insandan başka kimin işine yarar ?
Kim, adaleti zulme, dostluğu hasede, sevgiyi nefrete değişir ?
Kim birbirini yok etmek uğruna en mahir araçları icat eder, fitneyi fesadı salıp insanları birbirine kırar ?
Allah kullara zulmetmez; kullar zulmederler birbirlerine...

>ilim, insana ait evrendeki bilinmeyen olguları açıklarken, bu olguları doğuran yasaları bulur, bilinenleri de sistematik hale getirir.
Evrende yasalar mevcut haldedir ve bilim mevcut olanı irdeler, çözüp ortaya çıkarır. Bilimin temelinde, insanın akıl, idrak, muhakeme ve duyu organlarından oluşan donanımı vardır. İnsanın donanımı ile, insanın algı alanı içinde kalan evrenin yasaları birbirlerine uyumludur. Bir diğer deyişle insanın donanımı, fizik evrendeki koşullara uygun ve onları doğru algılayabilecek şekilde yaratılmıştır. Bu yüzden gözlem, evrendeki bilinmeyen olguları araştırırken bilimin en önemli yöntemi ve bulguların doğruluğunu kanıtlarken de tek yöntemidir.

İnsanın keşif, icat, üretme cinsinden her eylemi, aslında yaratmanın birer tescilidir. Bu eylemlerden herhangi birisi, basit olsa dahi, kesinlikle içinde plan ve emek taşır.
Bütün gözlemlerimiz kanıtlar ki:
Bilinçli bir emeğin ürünü olup, bir amaca binaen tasarlanmış bir nesne, asla ve kesinlikle tesadüf eseri olamaz.
Bunun aksine bir gözlem, henüz insanlık tarihinde mevcut değildir.
Ama kişi, nasıl bakarsa, öyle görür...
İnsan gibi muhteşem bir varlığı, rastlantı eseri olarak kabul edip, beğendiği bir baston için "Kim bunun ustası ?" diyebilir.
İnsanlar neye, nasıl istiyorlarsa, öylece inanmakta hürler.
Dileyen, dilediği yöne yol tutar.
Gereken birbirine anlatmaktır.
Yani herkesin bildiğinden birbirini haberdar etmesi.
İhtilaf hep olacak...
Ancak her kişi, ihtilaflara ilişkin asıl hükmünü, ölüm kapıyı çalıp, gerçeğin ilk haberini eline tutuşturduğunda verecek...
Bilgisayar teknolojisi, internet, insanın gen haritasının çıkarılması, evrenin genişlemesinin keşfi ve diğerleri...
21. yüzyılı görebilenler, bilim ve teknolojinin yaptığı, bu muazzam sıçramaya yakından tanık oldular ve olmaya devam ediyorlar. Bütün bu gelişmeler, insan yaşamını

doğrudan etkilerken, dolaylı yoldan insan düşüncesini de etkiliyor. İnsanların çoğu, evrene ve insana ait bulguların ışığında, düşünce haritalarını yeniden

gözden geçiriyorlar. Bu bağlamda, evrenin gerisindeki muhteşem akıl ve mühendisliğin sahibine teveccüh ve hayranlık süratle artıyor.
İnsan düşüncesindeki değişmenin, zamanla hayatı algılama üzerinde de değişimlere neden olacağı muhakkak.
Ama her şeyin cevabının arandığı günümüzde, bilimdeki bunca ilerlemeye karşın, insanın varlığının hâlâ bilimsel bir izahı yok. Üstelik bilim, teknoloji, edebiyat, sanat ve benzeri her insani aktivite, varlığını insana borçlu olmasına rağmen.
Bilim, insanın varlığı söz konusu olunca, "niçin" sorusunu sormaktan anlamsız bir tutuculukla kaçmıyor. Ve bu tabu, insanların bilime olan güvenlerini sarsacak şekilde bilimsel etiği gölgeliyor. Bilimin bu tavrının ciddi ve samimi bir gerekçesi yok. Bazıları, insanın varlık sebebine ilişkin bir yorumun bilimsel olmayacağı iddiasındalar ama bu iddia da komik olmaktan öteye gitmiyor.
Çünkü bilim kuramsız düşünülemez. Bilimsel kuram ise:
Düşüncenin, bilimsel disiplin altında, hayal ve tahmin gücünü işin içine katıp, gözlem, bulgu ve bilgiyi kurgulaması sonucunda ortaya çıkan bir önermedir.
Gerçeği ararken, "ne ve nasıl" soruları niteliğe karşılık, "niçin" sorusu, sebebe ve maksada karşılık gelir. Dolayısıyla, "ne-nasıl-niçin" diye sormadan, herhangi bir olguyu yorumlamak mümkün değildir.

Günümüzün bilim tasnifi içerisinde, fizik, antropoloji, jeoloji, sosyoloji, psikoloji, arkeoloji, tarih, biyoloji, vb. bilim dallarını, yorumdan arındırmak mümkün mü ?
Bilimin insan hayatı ve düşüncesine yaptığı katkılar yadsınamaz. Ancak bazıları gibi, bilime olan inançta ifrata kaçarak, bilimsel bulgulara dini vahiymişçesine sarılıp bilimi din haline getirmek ciddi bir hatadır. Çünkü bilimsel kuramlar, insanın algı donanımı ile sınırlı olup, ideolojik ve kültürel değerlerden, hatta kişilik etkilerinden bağımsız değildir. Diğer yandan iddia edildiği veçhile, mutlak ve evrensel de değildir.
"Her bilimsel teorinin belirli bir ömrü vardır. Zamanı geldiğinde yerini daha iyi olana bırakır." 42
Bu bağlamda, yüzyılımızın başarılı fizikçilerinden Stephen Hawking'in şu sözleri önemlidir:
"Fiziksel bir kuram, yalnızca bir önerme olması, yani doğruluğunun kanıtlanamaması bağlamında her zaman geçicidir. Deneylerin sonuçları kuramla kaç kez uyuşursa uyuşsun, gelecekte ortaya çıkacak bir sonucun kuram ile çelişmeyeceğinden emin olamazsınız. " 43
Evrendeki olgular ilişkiseldir. Bu yüzden gerçek, olduğu gibi ve tüm ilişkiselliğiyle ortaya konulduğunda gerçek olma vasfını kazanır.
Ama bilim gerçek hususunda, tamamıyla arı ve duru değil. İnsanın tezgahından geçerken, insanın sinsiliğinden
2 Saadettin Merdin, Tanrıya Koşan Fizik, s. 53
3 Stephen Hawking, Zamanın Kısa Tarihi, s. 22

dlüm son değil • 133
az veya çok nasibini alıyor. Bu nedenle bilimi insanların hayat görüşünden bağımsız düşünmek yanılgı olur.
Şu muhakkak ki, her şeye sindiği kadar bilime de siniyor insanın dünya görüşü.

4__ynsanın hayat serüveninin başlayıp bittiği yerdir dünya.
İyilik de, kötülük de orada neşvünema bulur. Doğru ile yanlış orada birbirinden ayrılır. Ehli keyf zevkini, ehli iman dinini orada yaşar.
Sebepsiz şey yoktur alemde.
Dolayısıyla her aklı çalışan, dünyada olmaya makul bir izah ister.
Varlığını Allah'ın dilemesinden alır hayat...
Bu nedenle hayatın insan için bir imtihan vesilesi kılınması da yine Allah'ın dilemesi iledir. Hayata ya da ölüme yapılacak itirazın sonuç itibariyle anlamı yoktur. Çünkü her ikisinin de önüne geçilemez. Bu bağlamda imtihan olmaya yapılacak itiraz da bir anlam taşımaz. Bu demektir ki, hayata gelen herkes, ister istemez bu imtihana dahil olacaktır.

İnsanların çoğu, hayata gelişe tatminkar bir sebep aramazlar. Çünkü onlar için, kendileri, sevdikleri, meslekleri ya da peşinde oldukları şey, hayata gelişe bir cevap niteliğindedir. Oysa bu, biraz düşünen için, ne yeterli • sebep, ne de izahtır.
İnsanlar diledikleri gibi yaşamak istediklerinde böyle düşünmeye zorlarlar kendilerini. Çünkü hayata gelişe bir anlam yüklemek, düşüncenin manevi alana taşması ve bu taşmayla birlikte insanın sorumluluklarını sorgulaması sonucunu getirir. Bu da insanın dilediği gibi yaşamasına engeldir.
İnsan hangi saiklerin etkisi altında sorumluluktan kaçarsa kaçsın, gerçek orada değişmeden durur.
Gerçek, hayat bir imtihandır.
Yaşarken verilir bu imtihan, ayrıca bir şey yapmak;; gerekmez.
Gereken, Rabbini bilmek, birlemektir.
Onun emirlerine hürmet ve itaat etmek, O'na kul olmaktır.
Ardından kendine hükmetmesini öğrenmek ve tavrını iyilikten, doğruluktan yana koymaktır.

insanların çoğu sıradan kuruntular üzerine bina ettikleri şüphelerle götürmeye çalışıyorlar hayatı.
Gözlerine bağ vurup, gerçeği yerinden ettiklerini sanıyorlar.
Ama şüphe asla gerçeğin yerini dolduramaz.
Ölüm ciddiye alınması gereken bir olgu. Ölüm ötesi de öyle...
Şurası muhakkak ki, yeri, göğü ve ikisinin arasındaki-leri yaratan Yüce Allah, onları yok edip, tekrar yaratmaya muktedirdir.
İnsanı ilk defa yaratan Yüce Allah, hiç şüphesiz onu tekrar yaratmaya da kadirdir.

I
ölüm son değil• 137
Allah'ın yaratmaya nasıl başlayıp, sonra onu nasıl tekrar ettiğini görmezler mi? Doğrusu bu Allah için kolaydır.
(Ankebût Suresi, ayet 19)
De ki: "Yeryüzünde dolaşın; Allah'ın yaratmaya nasıl başladığını bir görün. İşte Allah aynı şekilde ahiret yaratmasını da yapacaktır. Doğrusu Allah her şeye gücü yetendir.
(Ankebût Suresi, ayet 20)
İnsan kendisini bir nutfeden yarattığımızı görmez de hemen apaçık bir hasım kesilir ve kendi yaratılışını unutup: "Çürümüş kemikleri kim yaratacak" diyerek, Bize misal vermeye kalkar? De ki: "Onları ilk defa yaratan diriltecektir. O, her türlü yaratmayı bilendir."
(Yâsîn Suresi, ayet 77-79)
Yaratılışça siz mi daha zorsunuz, yoksa gök mü ?
(Nâziat Suresi, ayet 27)
Ey insanlar! Sizin yaratılmanız ve tekrar dirilmeniz tek bir kişinin yaratılması ve tekrar diriltilmesi gibidir. Şüphesiz Allah işitendir, görendir.
(Lukman Suresi, ayet 28)
Allah'ın vaadi haktır... Vaad ettiği o günde insanlığı eksiksiz bir araya toplayacak ve hiç haksızlık etmeksizin herkese yaptıklarının karşılığını verecektir.
Allah ki ondan başka ilah yoktur. Kendisinde şüphe olmayan kıyamet gününde sizi mutlaka biraraya toplayacaktır. Allah'tan daha doğru sözlü kim olabilir ?
(Nisa Suresi, ayet 87)
138 • Ahmet: Deniz
De ki: "Sizi Allah diriltir, sonra öldürür, sonra sizi şüphe götürmeyen kıyamet gününde toplar. Ama insanların çoğu bilmezler."
(Câsiye Suresi, ayet 26)
O saat (kıyamet) mutlaka gelecektir. Bunda, şüphe yoktur, ama insanların çoğu inanmazlar.
(Mu'min Suresi, ayet 59)
Kıyamet günü adalet terazilerini kurarız; hiçbir kimse en ufak haksızlığa uğratılmaz. Hardal tanesi kadar olsa bile yapılanı ortaya koyarız. Hesap görücü olarak biz yeteriz.
(Enbiyâ Suresi, ayet 47)
Evet...
Yer başka bir yer, gökler de başka göklerle değiştirilip, o büyük gün için hazır edilir.
İnsanlar, tek ve gücüne karşı durulamaz Allah'ın huzurunda toplanmaları için yeniden diriltilirler.
Büyük gündür bu...
Vaad edilen din günü, hesap günü, kavuşma günü...

Eksiksiz bir düzen hakimdir her yere.
Herkes ve her şey kendine tevdi edilen görevi yerine getirmek üzere hazırdır.
Melekler sıra sıra dizilir, peygamberler ümmetlerine şahitlik için huzura alınırlar.
İnsanlar yeniden dirilmenin getirdiği şaşkınlık, endişe ve korkunun hakim olduğu bir duygu karmaşası içinde, davetçilerin sesine uyup, bölük bölük mahşer meydanına akarlar.
Herkes oraya toplanır.
di (im son değil • 139
Öncekiler, sonrakiler, zalimler, mazlumlar... Hiç kimse unutulmaz.
"Bugün hükümranlık kimindir ?" diye sorulur. Herkes bir ağızdan:
"Gücü her şeye yeten Alemlerin Rabbi Allah'ındır." diye cevap verirler.
Artık kimsenin kimseye bir üstünlüğü yoktur. Mal, mevki, kudret, şöhret ait olduğu yerde kalmıştır.
Başlar havada, gözler sabit, gönüller bomboştur.
Çünkü herkes, yüreği acziyetten daralmış bir vaziyette akıbetine dikkat kesilmiştir.
Geriye dönüş yoktur artık. Buradan ötede ne bekliyorsa ona kavuşmak vardır.
Derken bir münadi bağırır: "Ey ehl-i cennet! Artık ebediyet var, ölüm yok!" "Ey ehl-i cehennem! Artık ebediyet var, ölüm yok!" "Artık sizi bekleyen akıbetinizle ebediyet sizindir..."
İnkâr edenler, o gün kesin bir inanışla inanırlar din günü tehdidine; ama bu imanın onlara bir faydası olmaz.
Artık kendilerinden, Yüce Allah'ı hoşnut edecek bir şey yapmaları da istenmez.
Sabretseler de sabretmeseler de birdir.
Tevbe etseler de etmeseler de.
Çünkü pişmanlık anlamını yitirmiş, öğüt alma zamanı çoktan geçmiştir.
140 • Ahmet Deniz
O gün ikinci bir fırsat tanınmaz kişiye.
Herkes yaptığı ile kalır.
Sırası gelen huzura alınır ve hiçbir şeyi gizli kalmaz.
Özür beyan etmeye de fırsat verilmez; kayıtlar bir bir sunulur, eller-ayaklar şahitlik eder.
Hesap görülüp, amel defteri eline tutuşturulduğunda, ne uğrunda çalıştığını anlar insan.
Kazandıklarıyla ya kurtuluşa erer ya da yıkıma sürüklenir.
Sonuçta gönüllü ya da gönülsüz Allah'ın hükmüne teslim olur herkes.
Çünkü gökte ve yerde Allah'ın hükmüne itiraz edebilecek yoktur.
O'nun hükümranlığı gökleri ve yeri kuşatmıştır.
İnsanlar O'nun otoritesinin büyüklüğünü kavraya-mazlar.
O gün bir kısım yüzler pırıl pırıldır, bir kısım yüzler katran gibi.
Doğru vaade güvenip sarılanlar, umduklarına nail olurlar.
Onlara : "Girin cennete." denilir.

Bu güne kavuşmayı ummayanlar da büyük bir hüsranla kalakalırlar.
O gün kimse, Allah'ın azap ettiği gibi azap edemez. Hiç kimse O'nun vurduğu bağ gibi bağ vuramaz.
ölüm son değil• 141
\Z"y yerin, göğün ve ikisinin arasmdakilerin Yüce Sahibi!
Ey hükmünde ve emrinde ortağı olmayan Yüceler Yücesi Rabbimiz!
Hayat gibi bir nimeti bize bahşettiğin için sana hamd olsun.
Senden dileğimiz, bu nimetin, bacaklarımıza dolaşacak bir külfet olmasından bizleri korumandır.
Rabbimiz!
Şahitlik ederiz ki, sen kitapta hiçbir şeyi eksik bırakmadın.
Şerefli Elçin de (s.a.v.), elçilik görevim hakkıyla yerine getirdi.
Yine şahitlik ederiz ki bizlere verdiğin ömür, hemen hepimiz için düşünmeye, ibret ve öğüt almaya fazlasıyla yeterliydi.
Ve bizden istediğin kulluk, bize bağışladığın yeteneklerin üzerinde bir yükümlülük değildi.
142 • Ahmet Deniz
Yapmaya güç yetirebilecek olup, yapmadıklarımızdan ötürü bir özrümüz olamaz.
Şurası muhakkak ki,
Senin vaadin haktır ve Sen vaadinden asla caymazsm.
Ey din gününün Sahibi,
alışverişin, dostluğun, şefaatin olmadığı ve özrün fayda etmediği o gün, aramızdan, senin vaadine inanıp güvenenleri bağışla.
Ölüm, ölümden sonraki hayat ile birlikte kurgulanmadığı zaman, insan hayatındaki en kesin olgu olmasına rağmen bir anlama kavuşamıyor. Ölümü anlamlı kılan veya ölümü bir süreç olarak tamamlayan şey, ölümden sonraki hayat...
Kur'an-ı Kerim, sûra birinci kez üfürüldüğünde gökle yer arasındaki her şeyin yok olacağını ve ikinci kez üfürüldüğünde de herkesin kabirlerinden kalkarak yeni bir dünyaya merhaba diyeceklerini bildiriyor. Kıyamet süreci, işte bu ikinci üfürülüşle başlayacak. Yeniden diriltilen insanlar hesap vermek için huzura alınacak ve ilahi mahkemenin vereceği karara göre de onlar için sonsuz ahiret süreci başlayacak.
İlk kitabımızda, hayat ve ölüme dair bazı şeyleri sizinle paylaştık. İnşaallah çok yakında kıyamet ve ahirete ilişkin kitabımızla sizlerle birlikte olmak dileğiyle...
Ahmet Deniz.
Kitapla ilgili görüşlerini/ için: ahtnetDenizmail(a<:yahoo. com.tr